

ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข
ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

โดย
นายไกรวัล ขวัญอ่อน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข
ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE DISCOURSE ON PUBLIC HEALTH CHOMBUENG RATCHABURI

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

Master of Business Administration

Master of Business Administration Program

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2015

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี” เสนอโดยนายไกรวัล ขวัญอ่อน เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต หลักสูตร บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศน์วงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวีร์ บุญคุ้ม)

...../...../.....

..... กรรมการ

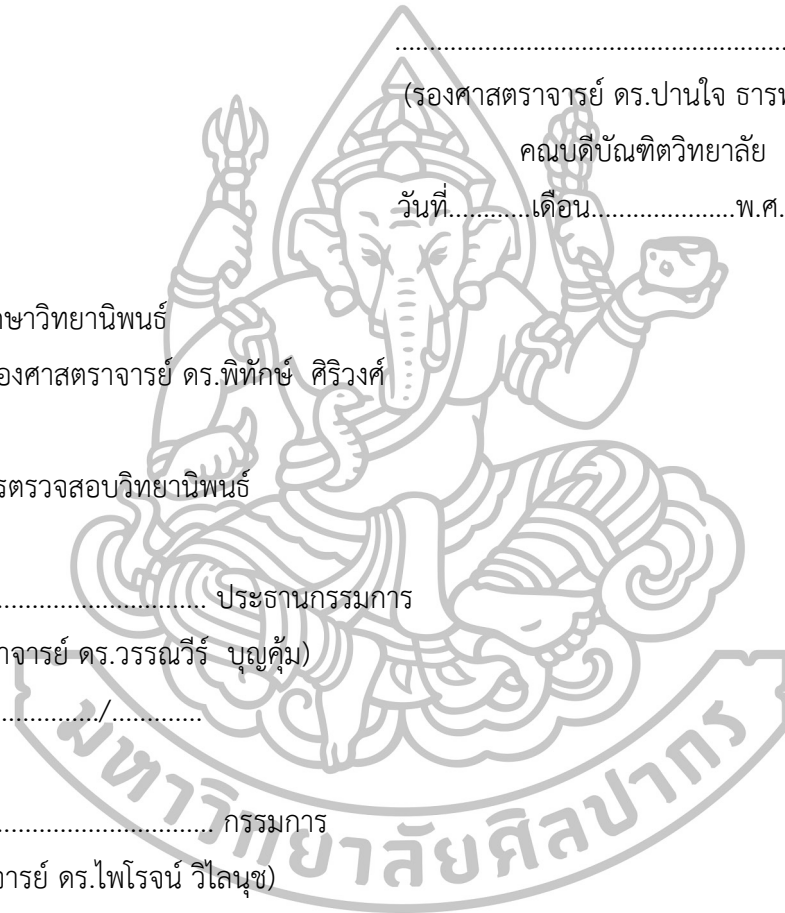
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิไลนุช)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์)

...../...../.....

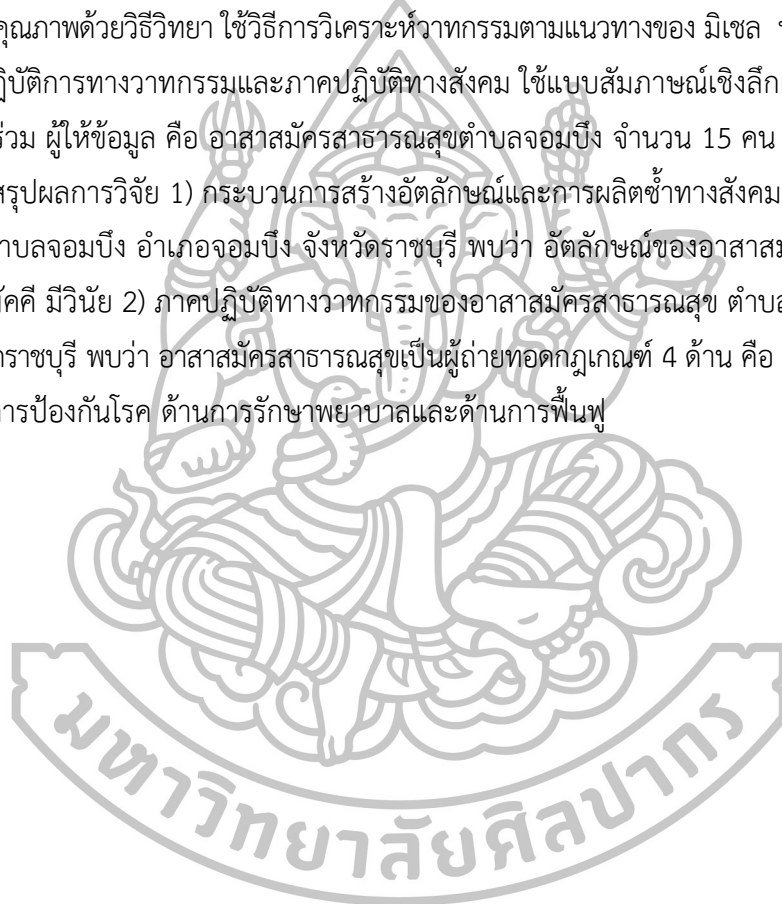
57602435 : หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

คำสำคัญ : ภาคปฏิบัติ, วาทกรรม, อาสาสมัครสาธารณสุข

ไกรวัล ขวัญอ่อน: ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รศ. ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์. 50 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และการผลิตซ้ำทางสังคมของอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อศึกษาภาคปฏิบัติทางวาทกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิทยา ใช้วิธีการวิเคราะห์วาทกรรมตามแนวทางของ มิเชล ฟูโกต์ การศึกษาตัวบท ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมและภาคปฏิบัติทางสังคม ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูล คือ อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง จำนวน 15 คน

สรุปผลการวิจัย 1) กระบวนการสร้างอัตลักษณ์และการผลิตซ้ำทางสังคมของอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า อัตลักษณ์ของอาสาสมัครสาธารณสุข คือ อาสา สามัคคี มีวินัย 2) ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขเป็นผู้ถ่ายทอดกฎเกณฑ์ 4 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาลและด้านการฟื้นฟู

หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์.....

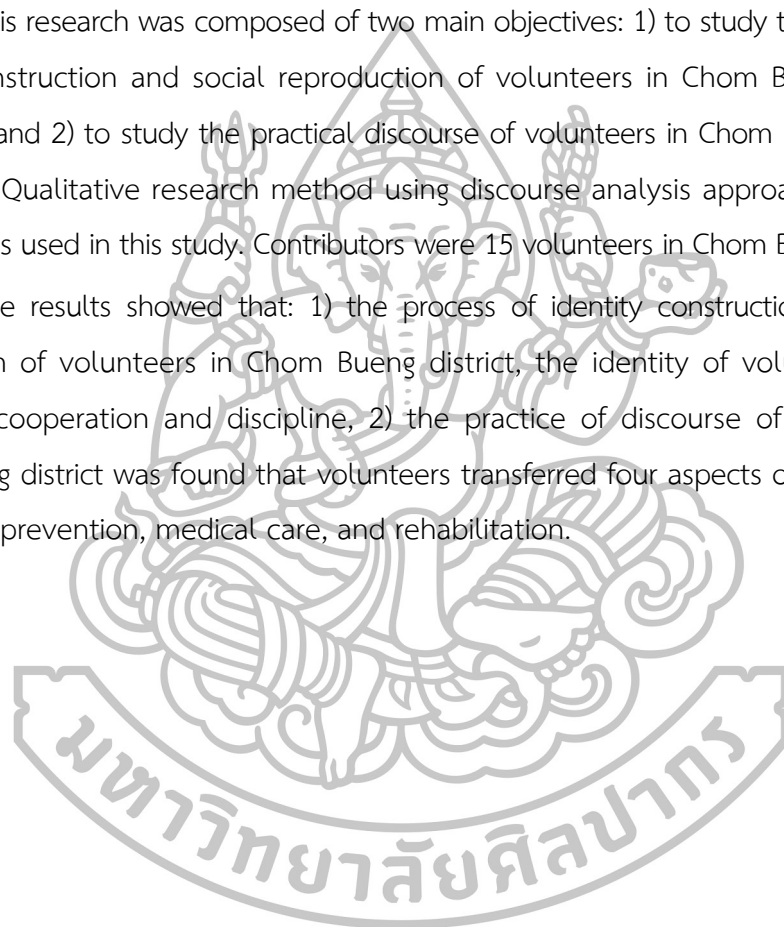
57602435 : MASTER OF BUSINESS ADMINISTRATION PROGRAM

KEY WORD : PRACTICAL, DISCOURSE, PUBLIC HEALTH VOLUNTEERS

KAIWAN KWANON: THE OPERATION ON THE DISCOURSE ON PUBLIC HEALTH
CHOMBUENG RATCHABURI. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. PHITAK SIRIWONG, Ph.D.
50 pp.

This research was composed of two main objectives: 1) to study the process of identity construction and social reproduction of volunteers in Chom Bueng district, Ratchaburi, and 2) to study the practical discourse of volunteers in Chom Bueng district, Ratchaburi. Qualitative research method using discourse analysis approach of Michel Foucault was used in this study. Contributors were 15 volunteers in Chom Bueng district.

The results showed that: 1) the process of identity construction and social reproduction of volunteers in Chom Bueng district, the identity of volunteers were volunteer, cooperation and discipline, 2) the practice of discourse of voluntary in Chom Bueng district was found that volunteers transferred four aspects of rule: health promotion, prevention, medical care, and rehabilitation.

Master of Business Administration Program

Graduate School, Slipakorn University

Student's signature.....

Academic 2015

Thesis Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยความกรุณาอย่างสูงและความอนุเคราะห์จากอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวีร์ บุญคุ้ม และรองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิไลนุช ที่คอยช่วยเหลือ ช่วยให้ข้อคิดเห็น คำแนะนำ ในการศึกษา และชี้แนวทางในการแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึงทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยตลอดถึงผู้ที่เกี่ยวข้องที่ให้ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ และผู้วิจัยขอแสดงความดีความชอบจากงานวิจัยนี้แก่ทุกท่านที่เกี่ยวข้องทั้งที่เอ่ยนามและไม่เอ่ยนามมา ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ คุณพ่อ คุณแม่ คุณย่า คุณยาย ที่เป็นแรงสนับสนุนหลัก กำลังใจในการเรียนครั้งนี้และผู้ให้ข้อมูลทุกท่านและที่มีได้จากกล่าวนามใน ณ ที่นี้ จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ลงได้

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ ที่คอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษา คอยช่วยเหลือตลอดมาและถ้าหากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขออภัยไว้ ณ ที่นี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	3
2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	4
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน.....	4
แนวคิดเรื่องอาสาสมัคร.....	8
แนวเรื่องวาทกรรม.....	12
แนวคิดเรื่องการปฏิบัติงาน.....	18
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท.....	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	25
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	27
ระเบียบวิธีวิจัย.....	27
การวิเคราะห์วาทกรรม.....	27
การเลือกพื้นที่.....	28
กลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....	28
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	29
การสร้างเครื่องมือการวิจัย.....	29
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	29
การตรวจสอบข้อมูล.....	30
การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น.....	30
การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....	31
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	32
วิถีชีวิตของอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง จากการศึกษาตัวบท.....	33

บทที่	หน้า
ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง	34
กระบวนการสนับสนุนการผลิตซ้ำในสังคม.....	36
5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	39
สรุปผลการวิจัย	39
อภิปรายผล	41
ข้อเสนอแนะและการนำไปใช้ประโยชน์.....	42
รายการอ้างอิง.....	44
ภาคผนวก	47
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์.....	48
ประวัติผู้วิจัย.....	50

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มี อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. มากที่สุดในโลก อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. กระจายครอบคลุมทั่วประเทศ จำนวน 1,047,800 คน ดูแลประชาชนเฉลี่ย 1 คนต่อ 19 หลังคาเรือน โดยทำหน้าที่ "แก้ข่าวร้าย กระจายข่าวดี ชี้บริการ ประสานงานสาธารณสุข บำบัดทุกข์ประชาชน ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี" ซึ่งในปี 2558 รัฐบาล และกระทรวงสาธารณสุข มีนโยบายยกระดับคุณภาพบริการด้านสาธารณสุข และสุขภาพของประชาชน วางรากฐานการเสริมสร้างความเข้มแข็ง การให้บริการด้านสาธารณสุขประชาชน โดยเฉพาะบริการดูแลขั้นพื้นฐาน ประชาชนสามารถเข้าถึง มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ โดยจัดโครงการหมอครอบครัวดูแลประชาชนทุกหลังคาเรือน เป็นที่ปรึกษาตลอด 24 ชั่วโมง และกระทรวงสาธารณสุขวางแผนพัฒนาศักยภาพ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. ใน 2 เรื่อง สนองนโยบายรัฐบาล ในการลดความเหลื่อมล้ำและแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพระบบสุขภาพ ระดับอำเภอ มุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค ลดจำนวนผู้เจ็บป่วย (กระทรวงสาธารณสุข, 2558)

ในขณะเดียวกัน จังหวัดราชบุรีมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. จำนวน 12,952 คน กระจายตามอำเภอต่างๆ เช่น อำเภอจอมบึง มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. จำนวน 1,238 คน (ระบบสารสนเทศงานสุขภาพภาคประชาชน กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน รายชื่อ อสม. ที่อยู่ในฐานข้อมูลปี 2558) ปัจจุบันอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. คือ ประชาชนผู้ที่เสียสละและอาสาที่จะรับผิดชอบดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชนด้วยความสมัครใจ เป็นผู้ที่ได้รับคัดเลือกจากชุมชนเป็นตัวแทนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านสาธารณสุขของหมู่บ้าน โดยผ่านกระบวนการให้ความรู้ด้านสาธารณสุขจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง จนมีความรู้ความสามารถที่จะดูแลสุขภาพของตนเองและเพื่อนบ้านได้ ดังนั้น อสม. จึงเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัยของประชาชนพร้อมทั้งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดูแลสุขภาพด้วยตัวเองและแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของชุมชน มีบทบาทในการดูแลสุขภาพ เพื่อนบ้านในบริเวณใกล้เคียง

ที่กล่าวมาข้างต้น มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1926-1984) นักคิด นักเขียนชาวฝรั่งเศส ได้กล่าววาทกรรม (Discourse) หมายถึง ระบบและกระบวนการสร้าง/ผลิต (Constitute) เอกลักษณ์/อัตลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนั้นแล้ว วาทกรรมยังคงทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นมานั้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง วาทกรรมจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่างๆ ในการพูด การเรียน ในเรื่องราว/ในรูปแบบต่างๆ ทำให้ระบบจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่างๆ ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ กฎเกณฑ์นี้จะเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลง หรือการเลือนหายของสรรพสิ่งจะควบคู่ไปสิ่งต่างๆ ที่สังคมสร้างขึ้น (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2543: 19-21)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจวิเคราะห์ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมในการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง ในการศึกษาจากตัวบท (Text) ที่ถูกสร้างขึ้นจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ ในภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) อาสาสมัครสาธารณสุขในฐานะผู้ผลิตได้นำตัวบทมาใช้อย่างไรในกระบวนการสร้างการผลิตซ้ำ เผยแพร่อัตลักษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง จนสะท้อนเป็นที่ปรากฏและยอมรับของผู้ที่พบเห็น และในภาคปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice) เป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์ของสังคมเพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมจากความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้านนี้อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึงอาจจะมีความเห็นที่ขัดแย้งไม่ปฏิบัติตามหรือถูกอำนาจของสังคมเป็นผู้กำหนดให้ต้องปฏิบัติตามอัตลักษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึงอาจจะยังคงดำรงอยู่หรือสูญสลายไปได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพลวัตของสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่สังคมเป็นผู้กำหนด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และการผลิตซ้ำทางสังคมของอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาภาคปฏิบัติทางวาทกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิธีวิทยาที่ใช้ศึกษา คือ การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) ตามแนวทางของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1926-1984) เป็นแนวทางการศึกษาซึ่งประกอบด้วย 3 มิติ คือ ตัวบท (Text) ภาคปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive Practice) และภาคปฏิบัติทางสังคม (Social Practice) โดยกำหนดขอบเขตของการศึกษาประกอบด้วย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และการผลิตซ้ำทางสังคมของอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง และศึกษาภาคปฏิบัติทางวาทกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง ในอำเภอจอมบึงจังหวัดราชบุรี
2. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การวิจัยในครั้งนี้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อำเภอจอมบึง จำนวน 2 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง ในอำเภอจอมบึง จำนวน 15 คน
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึงในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2559 จนถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559 โดยแบ่งเป็นระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2559 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2559 และระยะเวลาในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล ระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. จากการวิจัยพบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง มีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานการประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้กระทรวงสาธารณสุขควรจัดทำระบบสุขภาพของประชาชนในชุมชนอย่างละเอียดและมีข้อมูลที่ทันสมัย เช่นใช้ระบบคอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บข้อมูลสุขภาพประชาชนเพื่อให้การปฏิบัติงานของอาสาสมัครและกระทรวงสาธารณสุขสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. จากการวิจัยพบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง เป็นผู้ถ่ายทอดกฎเกณฑ์ 4 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาลและด้านการฟื้นฟู ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้ผู้บริหาร ในการกำหนดนโยบาย การพัฒนางานหรือการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่องและเกิดประสิทธิผลสูงสุด เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขได้อย่างเหมาะสม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องภาคปฏิบัติทางวาทกรรมการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรีได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสารต่างๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
2. แนวคิดเรื่องอาสาสมัคร
3. แนวเรื่องวาทกรรม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ความหมาย

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หมายถึง บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในแต่ละกลุ่มบ้านและได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย (Change Agents) การสื่อสารสาธารณสุข การแนะนำเผยแพร่ความรู้ การวางแผนและประสานกิจกรรมพัฒนาสาธารณสุข ตลอดจนให้บริการสาธารณสุขด้านต่างๆ เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การเฝ้าระวังและป้องกันโรค การช่วยเหลือและรักษาพยาบาลขั้นต้นโดยใช้ยาและเวชภัณฑ์ตามขอบเขตที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด การส่งต่อผู้ป่วยไปรับบริการการฟื้นฟูสุขภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือที่เราเรียกย่อๆ ว่า อสม. นั้น เป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยผ่านกระบวนการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และการปฏิบัติงานด้วยความเสียสละต่อประชาชนในหมู่บ้าน กระทรวงสาธารณสุขได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา อสม. จึงเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามลำดับจนครอบคลุมหมู่บ้านในชนบทและชุมชนเมืองกว่า 8 แสนคน แม้ว่าพลังของ อสม. อาจจะถูกเล็กลงตั้งแต่เมื่อกวดเม็ดยาเมื่อยามกระจายอยู่ตามหมู่บ้านและชุมชนต่างๆ แต่เมื่อมีการรวมตัว

เป็นกลุ่มก้อนเป็นชมรมฯ พลังเหล่านี้ก็มีความมั่นคงตั้งภูมำ พร้อมทั้งจะต่อสู้และก้าวนำไปสู่การพัฒนา
ด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิตของภาคประชาชน

ความเป็นมาของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม.

ในอดีตประชาชนได้มีการดูแลตนเองด้านการรักษาพยาบาล การป้องกันโรคและการส่งเสริม
สุขภาพมานานแล้ว (คณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน, 2553: 11) จะเห็นได้จากในสมัยก่อนจะมี
“หมอโบราณ” หรือ “หมอกกลางบ้าน” คอยให้การดูแลเมื่อมีผู้เจ็บป่วยด้วยการใช้ยาสมุนไพรรักษา
รวมทั้งการมี “หมอดำแย” คอยให้ความช่วยเหลือทำคลอดแก่หญิงที่ตั้งครรภ์ จนกระทั่งได้นำแนวคิด
ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ผสมผสานกับการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยในขั้นแรกได้นำประชาชนเข้ามามีส่วน
ร่วมในการพัฒนาสุขภาพในหมู่บ้าน โดยจัดตั้งเป็น “คณะกรรมการพัฒนาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน”
มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ต่อมา มีการชักชวนให้ประชาชนเข้าเป็น “อาสาสมัครมาลาเรีย” เพื่อช่วยเหลือ
เจ้าหน้าที่ในการพ่นเคมีกำจัดยุงก้นปล่องป้องกันโรคมมาลาเรีย นอกจากนี้ยังได้มีการทดลองหารูปแบบ
ต่างๆ ในหลายพื้นที่ แต่ที่ชัดเจนและมีความสำคัญก็คือ “โครงการสารภี” ซึ่งดำเนินการที่จังหวัดเชียงใหม่
ที่ได้นำเอาประชาชนเข้ามามีกิจกรรมความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัย และเป็นแม่แบบนำไปทดลองใน
จังหวัดต่างๆ จนกระทั่งกลายเป็นรูปแบบที่เรียกกันว่า “ผสส./อสม.”

กระทรวงสาธารณสุขได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนมาเป็นเวลานาน ดังนั้นจะเห็นได้
จากการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน อันที่จะทำให้ประชาชนทุกคน ทุกครอบครัวและทุกชุมชนมีสุขภาพดี
โดยใช้กลยุทธ์ของการสาธารณสุขมูลฐานมาตั้งแต่แผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 4 ซึ่งการดำเนินงาน ตาม
กลยุทธ์ดังกล่าวจะให้ความสำคัญกับการพัฒนา “คน” เป็นหลัก โดยถือว่า “คน” เป็นทั้งเป้าหมายและ
อุปกรณ์ ในการพัฒนาที่สำคัญที่สุด และในการพัฒนากำลังคนของกระทรวงสาธารณสุขนั้น นอกจาก
จะให้ความสำคัญกับบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขแล้ว ยังเห็นถึงความสำคัญของกำลังคนที่
เป็นประชาชนทั่วไปในชุมชน ว่าเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการที่จะทำให้ประชาชนทุกคนมีสุขภาพที่ดีได้
ตามเป้าหมายที่กำหนด จึงได้มีการพัฒนา “อาสาสมัครสาธารณสุข” ขึ้นมาและปรับเปลี่ยนบทบาทให้
สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของปัญหาและสถานการณ์อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด โดยมีลำดับการ
พัฒนา ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน, 2542: 5-6)

ในระยะแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 4 กระทรวงสาธารณสุขได้อบรมผู้สื่อข่าวสาธารณสุข
(ผสส.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในหมู่บ้านต่างๆ ในชนบท เพื่อให้อาสาสมัครเหล่านี้
มีความรู้ด้านสาธารณสุขทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่ไปสู่ประชาชน เพื่อให้
ประชาชนมีความสามารถในการดูแลสุขภาพตนเอง พร้อมทั้งมีการจัดทำแบบเรียนด้วยตนเองสำหรับ
อาสาสมัคร ใช้ศึกษาด้วยตนเองเพิ่มเติมจำนวนกว่า 50 เรื่อง โดยกำหนดให้ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.)
1 คน รับผิดชอบดูแล 8-15 หลังคาเรือน และให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 1 คน
ต่อหมู่บ้าน

คุณสมบัติ อสม.

1. อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์
2. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่เป็นการประจำในหมู่บ้านหรือชุมชนที่ประสงค์จะเป็นอสม. ไม่น้อยกว่า 6 เดือน
3. มีความรู้ สามารถอ่านออกเขียนได้
4. สมัยครใจและเสียสละเพื่อช่วยเหลือการดำเนินงานสาธารณสุข
5. ประสงค์จะเข้าร่วมหรือเคยเข้าร่วมการดำเนินงานสาธารณสุขและต้องการพัฒนาชุมชนของตนเอง
6. มีความประพฤติอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี ได้รับความไว้วางใจและยกย่องจากประชาชน
7. มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ และมีพฤติกรรมทางด้านสุขภาพที่เป็นแบบอย่าง มีเวลาให้กับการทำงานในบทบาทหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

การขึ้นทะเบียนเป็น อสม.

สถานภาพของการเป็น อสม. เกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นได้รับการคัดเลือก ผ่านการอบรมและได้รับการประเมินความรู้ความสามารถทั้งกลุ่มความรู้พื้นฐานและกลุ่มความรู้เฉพาะตามที่กำหนดไว้ จังหวัดจะออกประกาศนียบัตรและบัตรประจำตัวให้ใช้เป็นหลักฐาน โดยรูปแบบ อายุบัตรและสิทธิที่ได้รับเป็นไปตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

วาระและการพ้นสภาพการเป็น อสม.

สถานภาพของการเป็น อสม. เกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นได้รับการคัดเลือก ผ่านการอบรมและได้รับการประเมินความรู้ความสามารถทั้งกลุ่มความรู้พื้นฐานและกลุ่มความรู้เฉพาะตามที่กำหนดไว้ จังหวัดจะออกประกาศนียบัตรและบัตรประจำตัวให้ใช้เป็นหลักฐาน โดยรูปแบบ อายุบัตรและสิทธิที่ได้รับเป็นไปตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

1. วาระกำหนดให้มีวาระคราวละ 4 ปี เมื่อครบวาระแล้วให้พิจารณาต่อบัตรประจำตัว โดยดูจากผลการดำเนินงาน ร่วมกับการพิจารณาของประชาชนและองค์กรของหมู่บ้าน (เจ้าหน้าที่สาธารณสุขไม่ควรที่จะเป็นผู้ถอดถอน อสม. ด้วยตนเอง เพราะ อสม. เป็นอาสาสมัครที่เสียสละของประชาชน หากมีความจำเป็นก็ต้องใช้การประชุมและปรึกษาหารืออย่างเป็นทางการเป็นกันเองกับ อสม. ที่มีอยู่รวมทั้งกรรมการหมู่บ้าน เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น)
2. การพ้นสภาพ
  - 2.1 ตาย
  - 2.2 ลาออก
  - 2.3 เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถแล้วแต่กรณี หรือ

2.4 นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดมีคำสั่งให้พ้นสภาพ ตามที่หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนจำนวนไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของหลังคาเรือนที่ อสม. รับผิดชอบ ร่วมกันลงลายมือชื่อยื่นหนังสือต่อนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดแล้วแต่กรณี และอาจตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนมีคำสั่งให้พ้นสภาพการเป็น อสม. หากปรากฏข้อเท็จจริงตามรายงานการตรวจสอบอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

2.4.1 อสม. ผู้นั้นไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพที่กระทรวงสาธารณสุขหรือหน่วยงานของรัฐจัดขึ้นโดยไม่มีเหตุผลหรือความจำเป็น

2.4.2 อสม. ผู้นั้นไม่รักษาจรรยาบรรณของ อสม. หรือ มีความประพฤติเสียหายที่อาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียศักดิ์ศรีขององค์กร อสม.

บทบาทและหน้าที่

อสม. มีบทบาทในการเป็นผู้นำการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change agents) พฤติกรรมด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน และมีหน้าที่ แก่ข่าวร้าย กระจายข่าวดี ซึ่บริการ ประสานงานสาธารณสุข บำบัดทุกข์ประชาชน ดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดี โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบดังนี้

1. เป็นผู้สื่อข่าวสารสาธารณสุขระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในหมู่บ้าน นัดหมายเพื่อนบ้านมารับบริการสาธารณสุข แจ้งข่าวสารสาธารณสุข เช่น การเกิดโรคติดต่อที่สำคัญ หรือโรคระบาดในท้องถิ่น ตลอดจนข่าวความเคลื่อนไหวในกิจกรรมสาธารณสุข รับข่าวสารสาธารณสุขแล้วแจ้งให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในท้องถิ่นทราบอย่างรีบด่วนในเรื่องสำคัญ เช่น เรื่องโรคระบาดหรือโรคติดต่อต่างๆ รับข่าวสารแล้ว จัดบันทึกไว้ในสมุดบันทึกผลการปฏิบัติงานของ อสม.

2. เป็นผู้ให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้านและแกนนำสุขภาพประจำครอบครัวในเรื่องต่างๆ ได้แก่ การใช้สถานบริการสาธารณสุขและการใช้ยา การรักษานามัยของร่างกาย การให้ภูมิคุ้มกันโรค การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมและการจัดหาน้ำสะอาด โภชนาการและสุขาภิบาลอาหาร การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อประจำถิ่น การอนามัยแม่และเด็กและการวางแผนครอบครัว การดูแลรักษาและป้องกันสุขภาพเหงือกและฟัน การดูแลและส่งเสริมสุขภาพจิต การป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ การป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุ อุบัติภัยและโรคไม่ติดต่อที่สำคัญ การป้องกันและแก้ไขมลภาวะและสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษเป็นภัย การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข การจัดหายาจำเป็นไว้ใช้ในชุมชน และการส่งเสริมการใช้สมุนไพรและแพทย์แผนไทย ฯลฯ

3. เป็นผู้ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน ได้แก่ การส่งต่อผู้ป่วยและการติดตามดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการส่งต่อมาจากสถานบริการ การจ่ายยาเม็ดคุมกำเนิดในรายที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้ตรวจแล้ว และจ่ายถุงยางอนามัย การปฐมพยาบาลเบื้องต้น เช่น เกี่ยวกับบาดแผลสด กระจกหัก ข้อเคล็ด ฯลฯ การรักษาพยาบาลเบื้องต้นตามอาการ

4. หมุนเวียนกันปฏิบัติงานที่ ศสมช. โดยมีกิจกรรมที่ควรดำเนินการ ได้แก่
  - 4.1 จัดทำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหมู่บ้าน
  - 4.2 ถ่ายทอดความรู้และจัดกิจกรรมตามปัญหาของชุมชน
  - 4.3 ให้บริการที่จำเป็นใน 14 กิจกรรมสาธารณสุขมูลฐาน
5. เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุขในหมู่บ้าน เช่น เฝ้าระวังปัญหาโภชนาการ โดยการชั่งน้ำหนักเด็กและร่วมแก้ไขปัญหาเด็กขาดสารอาหารและขาดธาตุไอโอดีน เฝ้าระวังด้านอนามัยแม่และเด็ก โดยการติดตามหญิงมีครรภ์ให้มาฝากท้องและตรวจครรภ์ตามกำหนด เฝ้าระวังด้านสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค โดยการติดตามให้มารดานำเด็กไปรับวัคซีนตามกำหนด และเฝ้าระวังเรื่องโรคติดต่อประจำถิ่น โดยการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย เป็นต้น
6. เป็นผู้นำในการบริหารจัดการวางแผนแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน โดยใช้งบประมาณหมวดอุดหนุนทั่วไปที่ได้รับจากกระทรวงสาธารณสุข หรือจากแหล่งอื่นๆ
7. เป็นแกนนำในการชักชวนเพื่อนบ้านเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนางานสาธารณสุขของชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้กระบวนการ จปฐ. (ความจำเป็นพื้นฐาน) และรวมกลุ่มในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ
8. ดูแลสิทธิประโยชน์ด้านสาธารณสุขของประชาชนในหมู่บ้าน โดยเป็นแกนนำในการประสานงานกับกลุ่มผู้นำชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กระตุ้นให้มีการวางแผนและดำเนินงานเพื่อพัฒนางานสาธารณสุขของ

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าอาสาสมัครมีบทบาทในการเป็นผู้นำการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน มีการแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้าน เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุขในหมู่บ้าน เป็นผู้นำในการบริหารจัดการวางแผนแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน

แนวคิดเรื่องอาสาสมัคร

ความหมายอาสาสมัคร

Oxford English Dictionary นิยามความหมายอาสาสมัครว่าเป็นการสมัครใจทำงานใดๆ โดยไม่รับค่าตอบแทนปานศักดิ์ ชินพรมราช (2550) ให้ความหมายคำว่า "อาสาสมัคร" คือ การให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งการให้นั้นไม่ได้รับรู้ว่าเป็นแรงงาน เป็นเงิน เป็นสิ่งของ แต่การให้ที่ถ่องแท้จะส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจทั้งผู้ให้และผู้รับ

มังกร บุญคำ (2543: 8) ได้ให้ความหมายของคำว่า อาสาสมัคร หมายถึง

1. ผู้ไม่ใช่ผู้มีวิชาชีพในเรื่องนั้นโดยเฉพาะ

2. เป็นผู้ที่ไม่ได้รับเงินเดือน ค่าจ้างหรือเบี้ยเลี้ยงใดๆ เป็นค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานนั้น แต่อาจจะได้รับค่าพาหนะเดินทาง ค่าอาหารสำหรับรับประทานอาหารหรือค่าใช้จ่ายในการลงทะเบียนเข้าร่วมประชุมอบรมต่างๆ

3. มีความรับผิดชอบแตกต่างจากเจ้าหน้าที่ประจำ คือ

3.1 ไม่ต้องรับผิดชอบในโปรแกรมและการจัดการใดๆ ที่ฝ่ายบริหารได้ดำเนินการไป เว้นแต่จะได้ออกหมายไว้ในระเบียบข้อบังคับขององค์กรนั้นๆ

3.2 อาสาสมัครจะมีการแสดงตัวเองว่ามีความผูกพันกับองค์กรหรือชุมชนแตกต่างไปจากเจ้าหน้าที่ประจำ ซึ่งโดยทั่วไปย่อมหวังความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานและจะนึกถึงจุดหมายปลายทางและบริการที่จะให้ชุมชน โดยมี การเสียสละเวลา สติปัญญาและอื่นๆ โดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน

คำว่า “ อาสาสมัคร ” มีผู้ให้คำนิยามและความหมายไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว จะมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน ดังนี้

1. ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งอื่นใด ผลตอบแทนที่อาสาสมัครได้รับคือ ความสุข ความภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ

2. ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งอื่นใด

3. บุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

4. บุคคลที่มีใจอาสาเข้ามาช่วยเหลือ หรือเยียวยาสังคมด้วยความสมัครใจด้วยความเสียสละ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นในการดูแลป้องกัน แก้ปัญหา พัฒนาสังคม ผลตอบแทนที่อาสาสมัครได้รับ เป็นความสุข ความปิติ ความภาคภูมิใจ

5. การให้ร่างกาย แรงใจ แรงสติปัญญาให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น อาสาทำความดี เพื่อสังคม บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ด้วยความเมตตา กรุณาและปรารถนาดีอย่างจริงใจ

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และปารณัฐ สุขสุทธิ (2550) ได้ให้ ความหมายของอาสาสมัคร ที่เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปคือ ผู้ที่ทำงานเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น โดยไม่รับค่าตอบแทน ซึ่งจิตสำนึกของผู้ที่อุทิศตนทำงานเช่นนี้มีทั่วไปในทุกท้องถิ่น

Ellis and Noyes (อ้างในศุภรัตน์ รัตนมูขัย, 2544) ให้ความหมายว่า เป็นการเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง และการกระทำนี้ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่ จากความหมายนี้จะเห็นองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. การเลือก (Choose) เป็นการเน้นที่เจตจำนงที่อิสระที่จะกระทำหรือไม่กระทำในสิ่งใดๆ

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) หมายถึงการกระทำที่มุ่งมั่นเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นซึ่งอาจเป็นได้ทั้งบุคคล กลุ่มคน หรือสังคมส่วนรวม

3. โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง (Without Monetary Profit) หมายถึง ไม่ได้หวังผลรายได้ทางเศรษฐกิจ แต่อาจรับเป็นรางวัลหรือค่าใช้จ่ายทดแทนที่ตนเองได้ใช้จ่ายไปแต่ไม่อาจเทียบได้กับค่าของสิ่งที่ได้กระทำ

4. ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่ (Beyond Basic Obligations) หมายถึงสิ่งที่ทำนั้นอยู่นอกเหนือความจำเป็นหรือสิ่งที่ถูกคาดหวังว่าจะต้องทำตามภาระหน้าที่

ศุภรัตน์ รัตนमुखย์ (2544) ให้ความหมายว่าเป็นการกระทำสิ่งต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรทำและเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง และการกระทำนี้ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าอาสาสมัครหมายถึงบุคคลที่มุ่งทำงานเพื่อการบริการ และอุทิศตนโดยไม่ต้องการค่าตอบแทนเป็นเงินทอง ไม่ต้องมีการจ่ายให้กับการทำงานนั้นๆ แต่อย่างไร อาสาสมัครเต็มใจในการอาสาเพื่องานนั้นโดยตรง

แนวคิดของอาสาสมัคร

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (2550) กล่าวว่า เส้นแบ่งของผู้ที่เป็นอาสาสมัครและผู้ที่ทำงานให้บริการทางสังคม อาจจะมีเส้นแบ่งที่เบาบางมากหากจะใช้เพียงเงื่อนไขของการทำงานโดยปราศจากค่าตอบแทน หรือพอมีค่าตอบแทนบ้าง แต่ให้เป็นไปอย่างพอเพียงหรือผลที่ได้รับไม่อาจทดแทนกับค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายไป การคิดในเชิงเศรษฐกิจหรือการแลกเปลี่ยนเชิงตัวเงินนี้อาจจะไม่เพียงพอสำหรับผู้ที่มีแนวคิดของการทำงานอย่างอุทิศตัวเพื่อสังคม วิธีคิดของคนทำงานอาสาสมัครจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ผู้ศึกษารวบรวมมาพอเป็นสังเขป ดังนี้

1. การยึดมั่นในอุดมการณ์

อุดมการณ์ของผู้ที่จะเป็นอาสาสมัครคือมีสำนึกถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและสังคม ความปรารถนาอันเร้นลับภายในใจที่ต้องการเห็นสังคมมีการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียมมีการเอารัดเอาเปรียบต่อกันน้อยที่สุด ซึ่งสังคมจะเป็นเช่นนั้นได้ ก็จะต้องอาศัยกระบวนการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและแพร่กระจายไปยังคนทุกชั้น ทุกกลุ่มทางสังคมให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ดังนั้นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีจิตวิญญาณของการเป็นอาสาสมัครคือ การเห็นความไม่ยุติธรรมหรือการเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย คือการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดบริโภคนิยม แนวคิดแบบ “อุดมการณ์อาสาสมัคร” กับ “แนวคิดบริโภคนิยม” มาจากคนละฐานความคิดที่อยู่ตรงกันข้าม คืออุดมการณ์ทางสังคม มุ่งให้เราไปสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ มีความสุขกับเพื่อนมนุษย์ ในขณะที่ระบบบริโภคนิยม มุ่งเน้นเป็นระบบที่เอารัดเอาเปรียบ เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจและผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มเท่านั้น และสอน

ให้หาความสุขตามลำพังตนเองโดยไม่คิดถึงคนอื่น แต่แม้ว่าสังคมบริโภคนิยมจะมีอันตรายมาก แต่ก็ยังไม่หมดหวังเสียทีเดียว เพราะเมื่อถึงเวลาหนึ่ง สังคมบริโภคนิยมก็จะพบกับปัญหาด้วยเช่นกัน นั่นก็คือ ความเหงา แล้วกลไกนี้มันจะสร้างเงื่อนไขให้เกิดอาสาศัมครในที่สุด อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์อาสาศัมคร จะเกิดขึ้นและมีอยู่ได้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับบุคคลเดียว แต่ต้องยืนอยู่บนความเข้าใจในโลก ความเป็นไปในชีวิต อย่างมีเหตุมีผล และกระบวนการที่จะเข้าใจความเป็นไปของสังคมคือการเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของ ศาสนาที่นับถืออยู่ให้แตกฉาน ต้องมีความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของโลก มีความเข้าใจ เป็นพื้นฐานของการเคลื่อนไหว การแปรเปลี่ยน และอุดมการณ์ที่ดีจำเป็นต้องอาศัยการบ่มเพาะ จะรอให้เกิดและเติบโตเองไม่ได้ ข้อสำคัญคืออุดมการณ์อาสาศัมครไม่ใช่ความดีอันยิ่งใหญ่แต่เป็นพันธกิจทาง ใจที่จะต้องกระทำ

2. การยึดมั่นในหลักศาสนา

อาสาศัมครที่ยึดมั่นในหลักศาสนา ยึดถือจารีตประเพณี โดยมุ่งทำความดีและอุทิศตน เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เมื่อลงมือทำงานแล้วไม่คิดว่าตนเองจะได้อะไรหรือจะเสียอะไร แต่มุ่ง ทำงานไปอย่างปราศจากเงื่อนไข การมุ่งบำเพ็ญประโยชน์ให้กับผู้อื่นหรือสังคมนั้นจะต้องทำที่ตนเอง ก่อน เรียกว่าประโยชน์ตน คือมีการประพฤติดี รักษาระเบียบวินัย รักษาความสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร ปฏิบัติกิจการงานด้วยความเข้มแข็งหนักแน่นจนติดเป็นนิสัย เมื่อทำประโยชน์ตนแล้วก็ทำประโยชน์ ให้ผู้อื่น เช่น การให้การสงเคราะห์แก่ผู้ยากจน ขาดแคลน ผู้ด้อยโอกาส ผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน พร้อมกับการทำประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สังคม เช่น ช่วยในการป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม ใน การพัฒนาสังคม การส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

อาสาศัมครที่ทำงานด้วยหลักการของการยึดมั่นในหลักศาสนา และต้องการทำงานเพื่อ ละตัวตน หรือเข้าถึงการปล่อยวางทางวัตถุ สิ่งของ เงินทอง ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการ ดำรงชีพ เพื่อให้สามารถเข้าถึงความสุขที่ลึกซึ้งกว่า อาสาศัมครเหล่านี้จะมุ่งอุทิศแรงกายและทรัพย์สิน เพื่อเป็นการบริจาคตาน คือมีน้ำใจเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น อาสาศัมครที่ได้ศึกษา และเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของศาสนา จะหาหลักธรรมประจำใจเพื่อเป็นเป้าหมาย หรือเครื่องมือ ในการเดินทางไปสู่บั้นปลายชีวิต และพยายามหาหนทางที่จะอุทิศตน ถวายทอดความรู้ ความสามารถ ให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นที่เจ็บป่วยและยากไร้ ด้อยโอกาสมากกว่าตน

3. ค่านิยมบางประการ

การอุทิศตนเป็นอาสาศัมครอาจจะก่อกำเนิดมาจากค่านิยมบางประการที่มีอยู่ภายใน ความรู้สึกนึกคิดของคนๆ นั้น เป็นค่านิยมที่ได้รับการพัฒนามาจากการหล่อหลอมของครอบครัว จาก สถาบันการศึกษา จากหลักธรรมคำสอนในศาสนา จากการศึกษาสังเกตและตั้งคำถามกับความเป็นไปใน สังคม หรือการได้อ่านประวัติชีวิตของนักพัฒนา หรือบุคคลที่เป็นแบบอย่างในใจ ค่านิยมดังกล่าวได้แก่

3.1 การเสียสละ ผู้ที่อุทิศตนเป็นอาสาสมัครกล่าวว่า การจะเข้าถึงความเสียสละได้ จำต้องผ่านกระบวนการของการบังคับจิตใจให้ลด ละ สละ เลิก วิธีความสุขส่วนตัว การบริจาคทรัพย์สิน เงินทอง เวลาและบางคนรวมถึงความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว เพื่ออุทิศตนมาทำงานอาสาสมัคร

3.2 ความมั่นคงทางจิตใจ การอุทิศตนโดยยึดมั่นในอุดมการณ์นั้น จำต้องมีความหนักแน่น อดทน และความมั่นคงอย่างสูงทางจิตใจ ถึงจะสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้ โดยเฉพาะการทำงานที่เปลี่ยนเป้าหมายจากการรับเป็นตัวแทน เป็นการบำรุงความเชื่อและความยึดถือในอุดมการณ์

3.3 ความสามารถในการรักษาสมดุล ผู้ที่ทำงานอาสาสมัครจำเป็นต้องสามารถรักษาสมดุลระหว่างความต้องการเชิงเศรษฐกิจที่สนองรับต่อความต้องการทางกาย และความต้องการที่จะบรรลุอุดมการณ์ซึ่งเป็นความต้องการภายใน

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าอาสาสมัครอาสาสมัครและผู้ที่ทำงานให้บริการทางสังคม อาจจะมีเส้นแบ่งที่เบาบางมากหากจะใช้เพียงเงื่อนไขของการทำงานโดยปราศจากค่าตอบแทน หรือพอมีค่าตอบแทนบ้าง อาสาสมัครอาสาสมัครยังมีการยึดมั่นในอุดมการณ์ การยึดมั่นในหลักศาสนา ค่านิยม บางประการ การเสียสละ ความมั่นคงทางจิตใจ

แนวเรื่องวาทกรรม

วาทกรรม หมายถึง การใช้อำนาจในการสร้างความจริง (Truths) และความรู้ (Knowledge) เพื่อปิดกั้นความหมายอื่นๆ ที่แตกต่างกัน

Foucault (1926-1984) นักคิด นักเขียน และนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ได้กล่าวว่า วาทกรรม หมายถึง ระบบ และกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (Constitute) เอกลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนั้นแล้ววาทกรรมยังคงทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นมานั้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (Valorize) จนกลายเป็นวาทกรรมหลัก (Dominant Discourse) ฉะนั้น วาทกรรมมิได้เป็นเพียงแค่ภาษาหรือคำพูด แต่ยังรวมถึงภาคปฏิบัติ การจริงของวาทกรรม (Discursive Practices) ในรูปของจารีตปฏิบัติความคิดความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ด้วย (ไซยรัตน์ เจริญสินโอสถ, 2543: 19-20)

มิเชล 푸โกลต์ เห็นว่าความจริงเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ของวาทกรรมที่อยู่ในแต่ละยุคสมัยเป็นตัวกำหนด วาทกรรมสามารถจัดวางกฎเกณฑ์ วิธีการที่เราจะพูดถึงเรื่องราวใดๆ ก็ตามหรือจะมีท่าทีปฏิบัติต่อเรื่องอะไรได้บ้าง ไม่ได้บ้าง วาทกรรมจึงผลิตความรู้ความจริงให้กับสังคม และความจริงเหล่านั้นก็คือเป็น “ความจริง” ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ความจริงจึงเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงต่อสู้ในกฎเกณฑ์ของวาทกรรมที่เป็นตัวกำหนดความจริงเท่านั้น

นอกจากองค์ประกอบในเรื่องภาษาซึ่งเป็นกลไกในการผลิตความรู้แล้ว แนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ยังวิเคราะห์ไปถึงเรื่องของอำนาจด้วย เนื่องจากมิเชล ฟูโกต์ เสนอว่า ความรู้คือสิ่งที่ผู้มีอำนาจบอกว่า “เป็นความรู้” ฉะนั้น เรื่องราวใดจะเป็นความรู้หรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับว่า ผู้มีอำนาจในยุคสมัยนั้นเป็นใคร และในทางกลับกัน ความรู้ดังกล่าวนั้นก็ย้อนกลับไปเสริมอำนาจบารมีของผู้ที่มีความรู้ชั้นอีก (กาญจนา แก้วเทพ, 2548: 354)

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของวาทกรรมมี 3 ประการ คือ ภาษา ความรู้ และอำนาจซึ่งทำงานเชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างอำนาจของกลุ่มคนที่มีอำนาจในสังคม

การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) คือ การพยายามศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์ และรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคมในรูปของวาทกรรม และภาคปฏิบัติการของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้นๆ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีการต่อสู้ช่วงชิงการนำ (Hegemony) ในการกำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องนั้นๆ อย่างไรบ้าง มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคล สถาบันสถานที่เหตุการณ์อะไรบ้าง และผลกระทบที่เกิดจากการสร้าง รวมตลอดถึงการเก็บกด/ปิดกั้นสิ่งเหล่านี้ของวาทกรรมมีอย่างไร

หัวใจของการวิเคราะห์วาทกรรมอยู่ที่การพิจารณาค้นหาว่าด้วยวิธีการหรือกระบวนการใดที่สิ่งต่างๆ ในสังคมถูกทำให้กลายเป็นวัตถุเพื่อการศึกษา/เพื่อการพูดถึงวาทกรรมหรือการพิจารณาถึงภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมนั่นเอง สำหรับการวิเคราะห์วาทกรรมนั้นมนุษย์เป็นเพียง “ร่างทรง” หรือผู้ที่กระทำตาม/ตอกย้ำ/ผลิตซ้ำ (Enact) กฎเกณฑ์ของสิ่งที่พูดมากกว่าสรรสร้างระบบ/กฎเกณฑ์ใหม่ขึ้นมา ฉะนั้น วาทกรรมจึงเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ว่าใครจะเป็นผู้พูด พูดอะไร พูดเมื่อไร และพูดอย่างไร ประโยคเดียวกัน ถ้าพูดโดยบุคคลที่มีฐานะทางสังคมแตกต่างกัน ต่างโอกาส ต่างสถานที่กัน ความหมายก็ไม่เหมือนกัน (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2543: 27-30)

ในกระบวนการ/ขั้นตอนในการวิเคราะห์วาทกรรม จะเริ่มต้นด้วยคำถามที่ดูเหมือนง่ายและมีความเป็นรูปธรรมสูงว่า อะไรคือสิ่งที่กำลังพูดถึง/ศึกษาถึง หรือวาทกรรมของสิ่งนั้นคืออะไร ซึ่งการตั้งคำถามดังกล่าวนั้นเป็นการตั้งคำถามที่ตั้งขึ้นเพื่อต้องการสอบหรือสืบค้นว่าเอกลักษณ์และความหมายของสิ่งที่ถูกตั้งคำถามนั้นว่าถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง เพื่อศึกษาถึงชุดกฎเกณฑ์ที่เป็นตัวกำหนด/สร้างความหมาย (Forms) ให้กับสิ่งที่ถูกตั้งคำถามดังกล่าวนี้ ซึ่งจะช่วยให้เราเห็นถึงโยงใยความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมที่สิ่งนั้นดำรงอยู่ ทั้งยังช่วยให้เห็นถึงความสิ้นไหลเปลี่ยนแปลงด้วย

Fairclough (1992, อ้างถึงใน พิทักษ์ ศิริวงศ์, 2542: 18-22) ได้เสนอทฤษฎีทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมในเรื่องของตัวบทและปฏิสัมพันธ์ซึ่งเป็นการวิเคราะห์วาทกรรมโดยใช้ตัวบทแบ่งเป็น 3 มิติ ดังนี้

1. มิติของตัวบท (Text) ตัวบทเป็นมิติหนึ่งของวาทกรรมซึ่งแสดงออกมาทั้งที่เป็นภาษาพูด และภาษาเขียน ตัวบทจะเป็นการสื่อสารทางเดียว หรือการสื่อสารสองทางก็ได้ ตัวบทเป็นผลจากภาคปฏิบัติการวาทกรรมที่ผ่านมาในอดีตจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ ตัวบทเป็นสิ่งที่มีความหมายที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้มีการตีความหมายจากผู้ที่อยู่ในสังคมนั้น โดยผู้ที่ตีความหมายมีแนวโน้มที่จะลดความคลุมเครือของตัวบทลง เพื่อเป็นทางเลือกในการตีความด้วยการลดความหลากหลายของ ความหมายโดยการเลือกตีความตัวบทเฉพาะอย่างเท่านั้น ตัวบทจะถูกสร้างให้มีความหมายที่แตกต่าง กันในเวลา และสถานที่ซึ่งมีความแตกต่างกัน ในกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันในบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน

2. มิติของภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) เป็นกระบวนการของการสร้าง เผยแพร่ และการใช้ตัวบท ตัวบทจะถูกสร้างและถูกใช้แตกต่างกันออกไปตามบริบทของสังคม ภาควิชาต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้น ตัวบทที่ถูกบันทึก คำพูดที่มีการถ่ายทอดออกมาเป็นตัวบทซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะ ขององค์กร หรือสถาบันของกระบวนการถ่ายทอดตัวบท ตัวบทนั้นจะนำมาซึ่งภาคปฏิบัติการวาทกรรม ที่แตกต่างกัน ตัวบทบางชนิดนำมาซึ่งสันติภาพ บางชนิดนำมาซึ่งสงครามหรือนำมาซึ่งความขัดแย้ง ตัวบทสามารถทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ การกระทำ แต่ละตัวบทจะมีแบบ แผนการใช้ มีการกระทำในการผลิตซ้ำ และถ่ายทอดตัวบท ตัวบทจะถูกผลิตขึ้นต่างบริบทและต่าง จุดมุ่งหมาย โดยมีรูปแบบ และมีหน้าที่ในการสร้างและถ่ายทอดที่แตกต่างกันออกไป ในมิติของภาคปฏิบัติ การของวาทกรรมจะรวมถึงกระบวนการในการผลิตตัวบท การเผยแพร่ตัวบท และการตีความโดย กระบวนการดังกล่าวมีความแตกต่างกันตามปัจจัยของสังคม เช่น การผลิตตัวบทจะมีความแตกต่างใน วิธีการและบริบทของสังคม เช่น ข่าวในหนังสือพิมพ์ เป็นกระบวนการผลิตที่มีความซับซ้อน โดย ผู้ร่วมงานที่มีความหลากหลายทุกขั้นตอนของการผลิต ตัวบทมีการใช้ที่แตกต่างกันบางตัวบทได้ถูก บันทึก ถูกผลิตซ้ำ ถูกถ่ายทอด ถูกเผยแพร่ตัวบทเช่นกัน ในบางครั้งเป็นเรื่องง่าย บางครั้งก็เป็นเรื่อง ยาก เช่น การสนทนาทั่วๆ ไป ตัวบทที่สร้างขึ้นโดยผู้นำทางการเมือง หรือในการเจรจาต่อรองซึ่งเป็น ตัวบทที่ถูกสร้างขึ้นมาในระดับที่มีความแตกต่างของสถาบัน และแต่ละแห่งได้มีแบบแผนในการใช้ตัว บทที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง มีวิถีทางในการผลิตซ้ำ เผยแพร่ และใช้ตัวบทในกระบวนการผลิต และกระบวนการของการตีความเป็นสิ่งที่ถูกควบคุมโดยกระบวนการภายในโครงสร้างของสังคม บรรทัดฐาน แบบธรรมเนียมปฏิบัติ รวมทั้งกฎเกณฑ์ของวาทกรรมซึ่งสร้างจากภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม และ ภาคปฏิบัติการทางสังคมในปัจจุบันและที่ผ่านมาในอดีต

2.1 กระบวนการสร้างและการตีความเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยสังคมจากเหตุผลสอง ประการประการแรกถูกกำหนดโดยทรัพยากรของสมาชิกได้แก่ความเชื่อกฎเกณฑ์ซึ่งมีผลต่อกระบวนการภายในของโครงสร้างทางสังคมบรรทัดฐานและธรรมเนียมปฏิบัติรวมถึงกฎเกณฑ์ของวาทกรรมและ ธรรมเนียม ปฏิบัติในการผลิตเผยแพร่และใช้ตัวบทซึ่งถูกสร้างจากภาคปฏิบัติการทางสังคมและการ

ช่วงชิงการนำที่ผ่านภาคปฏิบัติการวาทกรรมไม่ทำงานได้เต็มที่เนื่องจากบรรทัดฐานของสังคมส่วนใหญ่ ถูกกำหนด โดยสิ่งนี้

2.2 ประการที่สองภาคปฏิบัติการวาทกรรมเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลบางส่วนมาจากระบบ โครงสร้าง บรรทัดฐานธรรมเนียมปฏิบัติที่คนแต่ละคนมีติดตัวมาก่อนภาคปฏิบัติการวาทกรรมจะเป็น เรื่องของการตีความตัวบทเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์

เมื่อใดก็ตามที่กระบวนการปฏิบัติการของวาทกรรมทำให้เกิดการดำรงอยู่เรียกว่า “มีการ ผลิตซ้ำ” (Reproductive) ทางวาทกรรม คือ การทำให้เหมือนเดิมแต่เมื่อใดที่มีการปรับเปลี่ยน (Transformation) จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมขึ้นมาใหม่

มิติหนึ่งของวาทกรรมซึ่งเป็นผลของกระบวนการสร้างวาทกรรมคือเหตุการณ์ของวาทกรรม (Discursive Event) ในหนึ่งเหตุการณ์ที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคมหนึ่งๆ นั้นจะประกอบไปด้วย 1) ชิ้นของ ตัวบท (Piece of Text) 2) การตีความตัวบทในฐานะที่เป็นภาคปฏิบัติการของวาทกรรม (Instance Discursive Practice) และ 3) สังคมในฐานะที่เป็นตัวหล่อหลอมภาคปฏิบัติการของวาทกรรมคือสังคม เป็นผู้ถ่ายทอด อุดมการณ์ของสังคมสู่สถาบันทางสังคม (Instance Social Practice) การดูเหตุการณ์ ของวาทกรรมนั้นเราสามารถดูได้จากมิติของตัวบทปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับผู้ผลิตตัวบท

และการตีความตัวบทการดูเหตุการณ์ของวาทกรรมนั้นเราสามารถดูได้จากมิติของตัวบท ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับผู้ผลิตตัวบทและการตีความตัวบทสิ่งสำคัญในการวิเคราะห์ตัวบทคือ ปฏิสัมพันธ์ภายในตัวบท (Intertextuality) ตัวบทจะซึมซับและสร้างตัวบทใหม่จากตัวบทที่ผ่านมาใน อดีตโดยการตอบสนองมีการลดความคลุมเครือและมีการสร้างตัวบทขึ้นมาใหม่มีความสัมพันธ์ภายใน ตัวบทจะเน้นให้เห็นถึงการสร้างตัวบทและการเปลี่ยนแปลงของตัวบทและธรรมเนียมปฏิบัติของตัวบท ที่ผ่านมาเพื่อสร้างตัวบทใหม่

3. ภาคปฏิบัติการทางสังคมอุดมคติและการช่วงชิงการนำ (Sociocultural Practice) วาทกรรม มีความสัมพันธ์กับอุดมคติและอำนาจวาทกรรมเป็นมิติของอำนาจในเรื่องของการช่วงชิง การนำและเป็นวิวัฒนาการของอำนาจที่สัมพันธ์กับการช่วงชิงการนำการช่วงชิงการนำ (Hegemony) เป็นอำนาจที่อยู่เหนือสังคมโดยรวมในแต่ละสังคมการช่วงชิงการนำนี้ไม่สามารถเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ ได้ทั้งหมดแต่สามารถทำได้เพียงบางส่วนเท่านั้นในบางครั้งทำให้เกิดดุลยภาพที่ไม่เสถียรภาพกระบวนการ ช่วงชิงการนำเป็นความพยายามในการหาพันธมิตรและดึงพันธมิตรเข้ามาร่วมมากกว่าการสั่งการหรือ การเข้าครอบงำโดยใช้อำนาจบังคับการกระทำดังกล่าวเป็นการใช้เครื่องมือทางอุดมคติในเรื่องของ อุดมคตินั้นอุดมคติเป็นสิ่งที่สร้างความหมายและสร้างความจริงทั้งโลกทางกายภาพความสัมพันธ์ทาง สังคมเอกลักษณ์ทางสังคมโดยสร้างขึ้นในหลายรูปแบบและหลายมิติรวมทั้งการสร้างผลิตซ้ำและถ่ายทอด ความสัมพันธ์เชิงอำนาจอุดมคติจะผูกติดกับภาคปฏิบัติการของวาทกรรมอุดมคติเป็นสิ่งที่สร้างเหตุการณ์ ที่ผ่านมาและเป็นเงื่อนไขที่

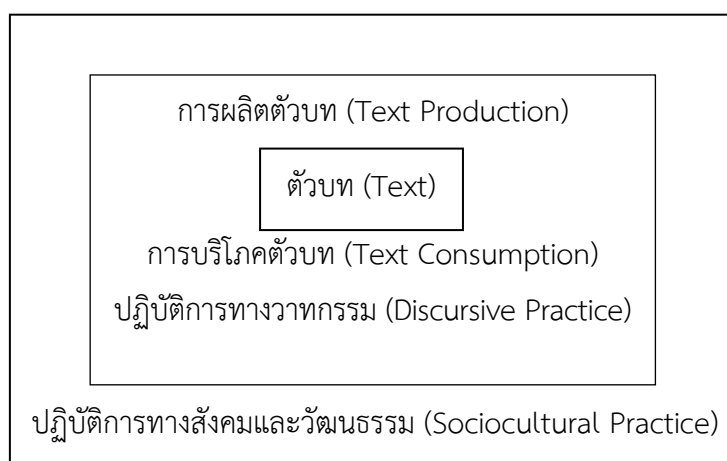
ใช้สำหรับเหตุการณ์ในปัจจุบันโดยเป็นสิ่งที่ผลิตซ้ำถ่ายทอดสร้างเงื่อนไขของสังคมอุดมคติมีความสำคัญสามประการคือประการแรกเป็นภาคปฏิบัติการของวาทกรรมประการที่สองเป็นสิ่งที่สร้างผู้กระทำในสังคมประการสุดท้ายเป็นเครื่องมือของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในขณะที่ยังคงมีการนำคือการนำมาซึ่งอำนาจที่เหนือเศรษฐกิจการเมืองวัฒนธรรมและอุดมคติของสังคมการช่วงชิงการนำเป็นอำนาจที่อยู่เหนือสังคม

รูปแบบและเนื้อหาของตัวบทจะแสดงถึงกระบวนการทางอุดมคติและกระบวนการทางอุดมคติเกี่ยวข้องกับวาทกรรมในฐานะที่เป็นเหตุการณ์ทั้งหมดของสังคมการใช้แนวคิดในการวิเคราะห์วาทกรรมของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1992) เพื่อเป็นวิธีการในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นมีข้อดีคือ

1. มีวิธีการวิเคราะห์ที่หลากหลาย (Multidimensional Analysis) โดยเขาได้เสนอมิติต่างๆ ที่สำคัญ 3 มิติ คือมิติของตัวบทภาคปฏิบัติการของวาทกรรมและภาคปฏิบัติการทางสังคม ทั้ง 3 มิติ สามารถนำมาซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม
2. มีวิธีการในการวิเคราะห์หน้าที่ที่มีความหลากหลาย (Multifunctional Analysis) เขากล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงความรู้ความเชื่อสามัญสำนึกความสัมพันธ์ทางสังคมและเอกลักษณ์ทางสังคมโดยที่มีตัวบทเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความจริงการกระทำทางสังคมและสร้างเอกลักษณ์ขึ้นมา
3. เป็นวิธีการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ (Historical Analysis) การวิเคราะห์วาทกรรมจะเน้นถึงโครงสร้างและความชัดเจนของกระบวนการในการสร้างตัวบทและช่วงเวลาระยะยาวในการสร้างกฎเกณฑ์ของวาทกรรมซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นภาพรวมทั้งหมดของภาคปฏิบัติการของวาทกรรมในสถาบันเฉพาะแต่ละสถาบันหรือในสังคมโดยรวมในระดับของตัวบทกระบวนการนี้เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทที่เรียกว่า Intertextuality ตัวบทจะถูกสร้างขึ้นโดยตัวบทอื่นๆซึ่งมีความชัดเจนในวิถีทางเฉพาะซึ่งขึ้นอยู่กับเปลี่ยนแปลงและสภาพแวดล้อมของสังคมในระดับของกฎเกณฑ์ของวาทกรรมความสัมพันธ์และขอบเขตระหว่างภาคปฏิบัติการของวาทกรรมในสถาบันหรือในระดับสังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม
4. เป็นวิธีการในการวิพากษ์ (Critical Method) การวิพากษ์เป็นการสร้างทรัพยากรสำหรับผู้ที่เสียเปรียบในสังคมนำมาซึ่งทางออกของผู้เสียเปรียบทางสังคมในการต่อสู้กับผู้ที่ได้เปรียบหรือผู้ที่อยู่เหนือกว่าในสังคมเป็นกระบวนการต่อสู้ระหว่างโครงสร้างของตัวบทกับกฎเกณฑ์ของวาทกรรมซึ่งบุคคลอาจมีการต่อต้านหรือยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม

วิธีวิเคราะห์วาทกรรมของแฟร์คลาฟนั้นมีจุดเด่นอยู่ที่การเน้นถึงการวิเคราะห์ถึงคำพูดและภาษาเขียนซึ่งเป็นคำพูดและการเขียนที่เป็นจริง (Real Text) ซึ่งมีลักษณะเป็นกระบวนการโดยที่เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดในการวิเคราะห์วาทกรรมของฟูโกลต์เขาได้เน้นถึงภาคปฏิบัติการของวาทกรรม

กับอำนาจและความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากกฎเกณฑ์จุดเน้นของฟูโกต์จึงเป็นแบบแผนของวาทกรรม ในฐานะที่เป็นกฎเกณฑ์ในการสร้างความรู้และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอำนาจแต่จุดรวมของแนวคิดที่แฟร์คลาฟมีเช่นเดียวกับฟูโกต์คือการมองว่าวาทกรรมเป็น Active Constituting เป็นสิ่งที่สร้างสังคมในมิติต่างๆ วาทกรรมจะสร้างความรู้ก่อรูปความเป็นตัวตนความสัมพันธ์ทางสังคมและมโนทัศน์ต่างๆ แนวคิดของแฟร์คลาฟแสดงเป็นแบบจำลองดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท ปฏิบัติการทางวาทกรรมและปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม การวิเคราะห์วาทกรรมของนอร์แมน แฟร์คลาฟ

ที่มา: Fairclough, N., **Discourse and social change** (Oxford: Polity Press, 2003)

การวิเคราะห์แบบวาทกรรมจะพบว่าวาทกรรมมีหน้าที่หลัก 3 ประการ (Three Functions of Discourse) ได้แก่

1. An Identity Function หน้าที่ในการสร้างอัตลักษณ์ ตัวตน ภาพลักษณ์ให้ปรากฏต่อสังคม
2. A Relational Function หน้าที่สร้างแบบความสัมพันธ์ทางสังคม
3. An Ideational Function หน้าที่สร้างระบบความรู้ความหมายให้เกิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับในบริบทสังคมนั้นๆ (Fairclough, 2003: 109 อ้างถึงใน ญาณิศ ภาคกาญจนวิศิษฐ์, 2547: 20-21)

จากแนวคิดเรื่องวาทกรรมของมิเชลฟูโกต์และนอร์แมนแฟร์คลาฟผู้วิจัยสรุปได้ว่าวาทกรรมเป็นมากกว่าเรื่องของภาษาคำพูดอาจอยู่ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติความคิดความเชื่อ คุณค่าและสถาบันต่างๆในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ เป็นผู้กำหนดการวิเคราะห์วาทกรรมจึงเป็นลักษณะของการศึกษาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบระหว่างตัวบทบริบทและกระบวนการสร้าง

ตัวบทการจะเข้าใจบริบทดังกล่าวได้นั้นจำเป็นต้องมีภูมิหลังหรือมีประสบการณ์ร่วมหรือมีความรู้ในบริบทนั้นๆ เป็นอย่างดีโดยส่วนใหญ่พบว่าบริบทดังกล่าวมักจะนำมาจากสภาพสังคมวัฒนธรรมในช่วงเวลานั้นๆ

แนวคิดเรื่องการปฏิบัติงาน

สำหรับการปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐานตามบทบาทของ อสม. นับเป็นพฤติกรรมของมนุษย์อย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆตามขอบเขตของงานที่ได้รับผิดชอบซึ่งจะมีปัจจัยหลายอย่างเข้ามามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทดังกล่าวตั้งนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของ อสม. ซึ่งในครั้งนี้ก็ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคคลแนวคิดเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐานแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพดีถ้วนหน้าแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของอสม. และแนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคคลการปฏิบัติงานของบุคคลเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่มีปัจจัยกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนและสำคัญมากเนื่องจากการปฏิบัติงาน

1.1 ความหมายของการปฏิบัติงาน (เกษมธิดา สพสมัย, 2536: 24) ได้กล่าวถึงการปฏิบัติงานว่าหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นความสามารถโดยการนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่มาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ในสถานการณ์จริงและในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้องเหมาะสมประภาเพ็ญ สุวรรณกล่าวถึงการปฏิบัติงานว่าเป็นความสามารถในการแสดงออกของร่างกายในสถานการณ์ต่างๆ โดยอาศัยความรู้และทัศนคติเป็นองค์ประกอบซึ่งต้องอาศัยเวลาและผ่านกระบวนการตัดสินใจในหลายขั้นตอน (วรจิตร หนองแก, 2540: 24)

สรุปได้ว่าการปฏิบัติงานเป็นการนำความรู้และความเข้าใจตลอดจนทัศนคติที่มีต่องานมาเป็นองค์ประกอบในการแสดงเป็นพฤติกรรมออกเป็นความสามารถเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ สำหรับ อสม. จึงเป็นการนำเอาความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการอบรมในงานสาธารณสุขมูลฐานมาแก้ปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัย

1.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานบุคคลการปฏิบัติงานของแต่ละคนจะถูกกำหนดโดย 3 ส่วนดังนี้คือ

1.2.1 คุณลักษณะเฉพาะของบุคคลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ลักษณะดังนี้

1.2.1.1 Demographic Characteristics เป็นลักษณะเกี่ยวกับอายุ เพศ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์

1.2.1.2 Competency Characteristics เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับด้านความรู้ ความสามารถความถนัดและความชำนาญของบุคคลซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะได้มาจากการศึกษา

อบรมและจากการสั่งสมประสบการณ์เป็นคุณลักษณะที่มีผลกระทบโดยตรงต่อระดับความสามารถในการปฏิบัติงาน

1.2.1.3 Psychological Characteristics เป็นคุณลักษณะทางด้านจิตวิทยาอันได้แก่ทัศนคติค่านิยมการรับรู้ในเรื่องต่างๆ รวมทั้งบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลด้วย

1.2.2 ระดับความพยายามในการทำงาน (Work Effort) ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการมีแรงจูงใจในการทำงานซึ่งได้แก่ความต้องการแรงผลักดันอารมณ์ความรู้สึกความสนใจความตั้งใจรวมทั้งสิ่งจูงใจจุดประสงค์ทัศนคติและค่านิยมเพราะคนที่มีแรงจูงใจในการทำงานสูงจะมีความพยายามในการที่จะอุทิศกำลังกายและกำลังใจให้แก่การทำงานมากกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจในการทำงานต่ำ

1.2.3 แรงสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงาน (Organizational Support) ได้แก่ค่าตอบแทนความยุติธรรมการติดต่อสื่อสารความใจกว้างของผู้บริหารและวิธีในการมอบหมายงานซึ่งจะมีผลต่อกำลังใจผู้ปฏิบัติงาน (วรจิตร หนองแก, 2540: 20) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคคลไว้ดังนี้

1.2.3.1 ปัจจัยทางด้านสถานการณ์ (Situation Factors) ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมในการทำงานผู้บริการจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยนี้ และอุปกรณ์และวัตถุดิบที่ใช้ในการดำเนินงานรวมทั้งผู้ปฏิบัติงานด้วย

1.2.3.2 การรับรู้ทางด้านบทบาท (Role Perception) หมายถึงแนวทางที่บุคคลให้ความหมาย ของเขาประเภทของกำลังความพยายามที่เขาเชื่อว่ามีค่าต่อผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

1.2.3.3 ความสามารถและทักษะ (Ability and Skills) โดยมีความสามารถเป็นลักษณะของบุคคลและทักษะหมายถึงระดับความเชี่ยวชาญในงานเฉพาะอย่างความสามารถจะมีความสัมพันธ์กับทักษะบุคคลที่มีความสามารถเบื้องต้นเฉพาะอย่างจะเรียนรู้ทักษะที่เกี่ยวข้องได้ดีกว่ากระบวนการจูงใจ (The Motivation Process) การจูงใจอาจนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการปฏิบัติการของบุคคล โดยบุคคลหนึ่ง

การทำงานของมนุษย์ (Job Performance) ขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญสองประการคือแรงจูงใจ (Motivation) และความสามารถ (Ability) ซึ่งแรงจูงใจและความสามารถเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์โดยแรงจูงใจจะขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคคลความต้องการเป็นผลของสภาพทางกาย (Physical Condition) ส่วนความสามารถของมนุษย์เป็นผลมาจากสิ่ง 3 ประการ คือ ความสามารถด้านสติปัญญาประสบการณ์การศึกษาและการฝึกอบรมการทำงานของบุคคลอยู่ภายใต้อิทธิพลหลายประการด้วยกันแต่ละคนมีความแตกต่างกันทำงานไม่เหมือนกันอย่างไรก็ตามเราไม่สามารถทำงานได้เหนือความสามารถของตน

1.3 วิธีวัดการปฏิบัติงานของบุคคลเนื่องจากการปฏิบัติงานของบุคคลเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่ได้มีการแสดงออกให้เห็นและสามารถวัดได้ด้วยการกำหนดเป็นตัวเลขวามีการพิจารณาตามเกณฑ์ต่างๆโดยการแบ่งประเภทของพฤติกรรมจัดอันดับของพฤติกรรมตลอดจนการเทียบอัตราส่วนของพฤติกรรมซึ่งสามารถที่จะแบ่งการวัดพฤติกรรมออกเป็น 2 วิธีใหญ่ๆ ดังนี้

1.3.1 วิธีวัดโดยวิธีอัตนัย (Subject Method) หมายถึง การกำหนดตัวเลขให้กับพฤติกรรมโดยอาศัยความรู้สึกเป็นเกณฑ์การกำหนดคำตอบหรือตัวเลขมิได้เป็นเกณฑ์มาตรฐานทั่วไปแต่จะเป็นไปตามความรู้สึกของผู้สังเกตแต่ละคนไม่ถือว่าเป็นการตอบผิดหรือถูกมีมาตราวัดเป็นระดับ 4 ระดับคือมาตราจัดประเภทจัดอันดับอันตรายภาคและอัตราส่วน

1.3.2 การวัดโดยวิธีปรนัย (Object Method) หมายถึงการกำหนดตัวเลขให้กับพฤติกรรมตามหลักเกณฑ์ภายนอกที่แน่นอนไม่ว่าจะกำหนดโดยใครก็ได้เหมือนกันหมดซึ่งสามารถแบ่งเป็น 4 วิธี คือ การวัดความถี่ วัดเวลา วัดความแรง และวัดระยะทาง

จากแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคคลข้างต้นทำให้ทราบว่า การปฏิบัติงานของบุคคลนั้นมีปัจจัยหลายอย่างได้แก่ลักษณะส่วนบุคคลสภาพทางกายภาพทางสังคมประวัติและประสบการณ์ในอดีตการศึกษาความสามารถตลอดจนสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การสนับสนุนจากองค์การหน่วยงานซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้นำไปกำหนดเป็นกลุ่มปัจจัยที่จะศึกษาการปฏิบัติงานของอสม. คือปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคลซึ่งประกอบด้วยตัวแปรด้านการศึกษาอาชีพวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งประสบการณ์เดิมทางด้านสาธารณสุขระยะเวลาการปฏิบัติงานและปัจจัยด้านการสนับสนุนได้แก่การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่โดยวัดการปฏิบัติงานออกมาเป็นความถี่ของจำนวนครั้งที่ปฏิบัติงานแล้วให้ค่าคะแนนตามจำนวนครั้งที่ปฏิบัติงานมาพิจารณาแบ่งเกณฑ์ตามปริมาณงานที่ทำการงานนั้นๆ เป็นระดับต่ำปานกลางและระดับสูง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ในการศึกษาครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับ

ความหมายของบทบาท

ฐิติชญาณ์ เปรมกิจ (2552: 8) บทบาท หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยฐานะตำแหน่งและเปรียบเทียบ "บทบาท" และ "ตำแหน่ง" เป็นเสมือนหนึ่ง เหรียญสองด้าน กล่าวคือ ด้านหนึ่งเป็น "ตำแหน่ง" คือ เป็นผลรวมของสิทธิหน้าที่ แต่อีกด้าน หนึ่งเป็น "บทบาท" คือ เป็นการประพฤติตามสิทธิและหน้าที่นั้น และยังได้แบ่งบทบาทออกเป็น

1. บทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคม
2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติจริง และยังได้กล่าวไว้ว่า "บทบาทที่ปฏิบัติจริง" นี้เป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติ บุคลิกภาพ

ของผู้ดำรงตำแหน่ง อารมณ์ขณะแสดงบทบาทและอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ปฏิบัติกริยาของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ธงชัย สันติวงษ์ (2542: 92-93) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ กระบวนการ การแสดงบทบาทของ บรรดาสมาชิกภายในองค์กร ย่อมสามารถกำหนดมา ได้เป็น 4 ระยะ

ระยะที่ 1 เป็นระยะของการคาดหมายในบทบาท เมื่อคนเราเริ่มเข้ามาในองค์กรก็จะมี การได้รับข้อมูลและข่าวสารจากองค์กร อาจโดยการปฐมนิเทศ การฝึกอบรม เพื่อให้คนๆ นั้น

ระยะที่ 2 เป็นระยะที่เป็นทางการ คนที่เข้ามาถูกกำหนดบทบาทที่จะต้องแสดง โดยอาจ กำหนดออกมาเป็นวัตถุประสงค์ระเบียบวิธีปฏิบัติงาน กฎ ข้อบังคับ และเขา จะต้องแสดงบทบาทไป ตามที่กำหนดเพื่อแลกกับผลตอบแทนซึ่งอาจจะเป็นผลตอบแทน ทางด้านตัวเงิน หรือ ทางด้านการ ได้รับการส่งเสริมเลื่อนตำแหน่งหรือผลตอบแทนอื่นๆ

ระยะที่ 3 เป็นระยะของการเรียนในบทบาท เมื่อคนที่เข้ามาเริ่มปฏิบัติงาน เขาก็จะเริ่มมี การเรียนรู้ในบทบาทที่เขาได้แสดงออกมาอย่างเป็นทางการ และในขณะเดียวกัน เนื่องจากการทำงาน ต้องมีความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ความคาดหวังของผู้ร่วมงาน ที่ไม่เป็นทางการที่มีต่อบทบาทของเขาก็มีส่วนสำคัญ เขาต้องพยายามที่จะปรับบทบาทของเขา ให้สอดคล้อง กับความคาดหวังที่เป็นทางการ จากองค์กรและความคาดหวังที่ไม่เป็นทางการจากผู้ร่วมงาน

ระยะที่ 4 ระยะของการคงอยู่หรือออกไปจากองค์กร เมื่อคนเข้าในองค์กรได้ปฏิบัติงาน มาจนถึงระยะนี้ เขาก็ทราบว่าเขาควรจะอยู่ หรือลาออกไปจากองค์กร โดยอาศัยการเรียนรู้จากบทบาท ที่ผ่านมาในระยะที่ 3 เขาจะคงอยู่ต่อเมื่อบทบาทที่เขาแสดง อยู่สอดคล้อง หรือเป็นไปตามความคาดหวัง ขององค์กร และตามความคาดหวังที่ไม่ เป็นทางการของผู้ร่วมงาน ถ้าหากบทบาทที่เขาแสดงอยู่ไม่ สอดคล้องหรือไม่เป็นไปตาม ความคาดหวังขององค์กร หรือตามความคาดหวังที่ไม่เป็นทางการ ของผู้ร่วมงานอันใดอันหนึ่งแล้ว ก็จะมีรู้สึกเกิดความขัดแย้งในบทบาทหรือความไม่ชัดเจนในบทบาทขึ้น หากไม่สามารถแก้ไข ก็จะเกิดความเบื่อหน่าย ความไม่พึงพอใจและลาออกไปในที่สุด

ชัต ข้าเอี่ยม (2544:18) สรุปความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า หมายถึง การ ปฏิบัติตามหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมายซึ่งอยู่ในขอบเขตของฐานะหรือตำแหน่งที่บุคคลนั้น ดำรง อยู่โดยอาจจะเป็น “บทบาทที่เป็นจริง” ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกโดยแต่ละคนกระทำจริงในตำแหน่ง ที่ตนดำรงอยู่ หรือ “บทบาทที่คาดหวัง” ซึ่งเป็นการกระทำที่ควรปฏิบัติในการดำรงตำแหน่งนั้นๆ เพื่อให้ สอดคล้องกับความคาดหวังของบุคคลอื่นๆ ในสังคม ซึ่งควรจะสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลนั้น ด้วย ดังนั้นจึงต้องรู้ว่าความรู้และทักษะอะไรที่ช่วยให้การทำงานของตนมีประสิทธิภาพนอกจากนี้ยัง ต้องรู้จักบทบาทและภารกิจของผู้ร่วมงานคนอื่นด้วย ซึ่งรายละเอียดบทบาทและภารกิจที่ชัดเจนจึงมี ความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน

พัชราภรณ์ แก้วน้ำใส (2552) สรุปว่า บทบาทคือ การปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคลเพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ถ้าสถานภาพหรือความสัมพันธ์ในสังคมเปลี่ยนแปลงไปบทบาทจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

สรุปได้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมา ตามตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมที่ดำรงอยู่

ประเภทของบทบาท

อังกาบ กอศรีพร (2545: 45) เสนอว่า บทบาทควรแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. บทบาทตามความคาดหวังของสังคม (Prescribed Role Objective Role) ซึ่งหมายถึงความคาดหวังหนึ่งที่กำหนดโดยบรรทัดฐานของสังคม บุคคลใดที่อยู่ในสถานภาพเดียวกัน ย่อมถูกคาดหวังจากสังคมว่าจะแสดงบทบาทแบบเดียวกัน
2. บทบาทตามความเข้าใจส่วนบุคคล (Subjective Role) หมายถึงความคาดหวังเฉพาะที่บุคคลแต่ละคนมีต่อพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น
3. บทบาทที่แสดงออกจริง (Enacted Role) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกจริงๆ ไม่ใช่เป็นเพียงแต่ความคาดหวังเท่านั้น

ชุตตา จิตพิทักษ์ (2528: 39) ได้ทำการศึกษาบทบาทใน 3 แง่มุม เพื่อให้เข้าใจถึงความขัดแย้งทางบรรทัดฐานของสังคม และสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนี้

1. ความคาดหวังในบทบาท (Role Expectation) แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของความรู้ความเข้าใจ 2 ประการ ประการแรก ด้านการเร้าจากการติดต่อเกี่ยวข้องของบุคคลกับพฤติกรรมปกติของบุคคลอื่น ประการที่สอง ในด้านการตอบสนองจากแนวโน้มของการแสดงออกของบุคคลนั้นกับลักษณะการแสดงออกตามตำแหน่งเฉพาะในสังคม
2. การรับรู้ในบทบาท (Role Perception) บทบาทแต่ละบทบาทมีความสัมพันธ์กันในระบบสังคมการกระทำตามบทบาทนั้นขึ้นอยู่กับความเข้าใจของปัจเจกบุคคล การแปลความหมายรวมทั้งคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล สิ่งเหล่านี้กำหนดให้บุคคลรับรู้หรือแสดงบทบาทแตกต่างกันไปตามลักษณะอุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มूलเหตุจูงใจ ประสบการณ์เดิม การฝึกอบรม ฝึกฝน ความพึงพอใจ ตลอดจนรวมถึงสภาพทางกายและจิตใจของบุคคลที่ดำเนินตามบทบาทนั้น
3. การขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) บุคคลที่มีสถานภาพมากกว่าหนึ่งสถานภาพในสถานการณ์หนึ่งๆ บทบาทของเขาที่จะต้องกระทำจึงมีมากกว่าหนึ่งบทบาท ซึ่งอาจก่อให้เกิดความยุ่งยากสำหรับเขาได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากบทบาททั้งหลายนั้นขัดแย้งกัน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

พีชราภรณ์ แก้วน้ำใส (2546: 9) ได้สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท ดังนี้

1. ทฤษฎีของ Linton ได้กล่าวว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพ จะกำหนดบทบาทให้บุคคล เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครู จะต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีได้
2. ทฤษฎีของ Nadel ได้กล่าวว่า บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดไม่ได้ เช่น เป็นครูต้องสอนหนังสือ และส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น เป็นครูต้องเป็นสมาชิกครูสภา โดยสรุปว่า

$$P = f(a, b, c, \dots, n)$$

- ถ้ากำหนด P คือ บทบาท
- a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท
- b คือ ส่วนประกอบที่มีผลต่อบทบาทและขาดไม่ได้
- c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลายๆ ส่วนอย่างน้อย 3 ส่วนขึ้นไป จนถึง n ส่วน

3. ทฤษฎีของ Momanns ได้กล่าวว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอเช่น ตอนเช้าแสดงบทบาทสอนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นครู พอตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นนักศึกษา อ.ค.ป. เป็นต้น

4. ทฤษฎีของ Parsons ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมาก ก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

Allport (1973: 186-188) อ้างถึงใน จิตวิทยา ปรเมกิจ (2552:9) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของบุคคลว่า ขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ประการ ดังนี้

1. ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาท (Role Expectation) เป็นบทบาทตามความคาดหวังของบุคคลอื่น หรือบทบาทที่สถาบัน องค์กรหรือกลุ่มสังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่บุคคลนั้นครองตำแหน่งอยู่

2. การรับรู้บทบาท (Role Conception) เป็นการรับรู้ในบทบาทของตนว่าควรจะมีบทบาทอย่างไรและสามารถเห็นบทบาทของตนได้ตามการรับรู้ นั้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับความต้องการของบุคคลนั้นเอง ทั้งนี้การรับรู้บทบาทและความต้องการของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคลตลอดจนเป้าหมายในชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น

3. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นได้ เมื่อมีความสอดคล้องกันของบทบาท ตามความคาดหวังของสังคมและบทบาทที่ตนเองรับรู้อยู่ การยอมรับบทบาทนี้เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในบทบาทและการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลไม่ได้ยินดียอมรับกับบทบาททุกบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับการคัดเองหรือถูกแรงผลักดันจากสังคมให้รับตำแหน่งและมีบทบาทหน้าที่ปฏิบัติก็ตาม เพราะถ้าหากว่าบทบาทที่ได้รับนั้นทำให้ได้รับผลเสียหาย หรือเสียผลประโยชน์โดยเฉพาอย่างยิ่งถ้าขัดแย้งกับความต้องการหรือค่านิยมหรือทัศนคติของบุคคลนั้น ผู้ครองตำแหน่งอยู่ก็พยายามหลีกเลี่ยงบทบาทนั้นไม่ยอมรับบทบาทนั้น

4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้และตามความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับการยอมรับบทบาทนั้นๆ ของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งอยู่ ซึ่งเนื่องมาจากความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและการรับรู้บทบาทของตนเอง

วีณา พงศ์พัฒนานนท์ (2551:11) การศึกษาบทบาททางสังคมวิทยา สามารถแบ่งแนวคิดออกเป็น 2 แนวความคิดใหญ่ ๆ คือ

1. แนวความคิดเชิงโครงสร้าง (Structural Traditional) มองว่าบทบาทเกิดขึ้นจากความเชื่อมโยงระหว่างจุดของความคาดหวัง สิทธิและหน้าที่เชิงบรรทัดฐานกับตำแหน่งหรือสถานภาพต่างๆ ในโครงสร้างทางสังคม ดังนั้น พฤติกรรมตามบทบาทหน้าที่ที่เกิดขึ้นในแง่หนึ่งคือ การสนองตอบโดยตรงจากความคาดหวังต่างๆ ของบทบาท

2. แนวคิดเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) ซึ่งมีลักษณะตรงข้ามคือ พิจารณาว่าบทบาทมีผลมาจากการมีประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่น หรือจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม บทบาทตามแนวคิดนี้จึงมีลักษณะไม่ตายตัว หรือถูกกำหนดไว้ก่อนจากโครงสร้างทางสังคม

จากทฤษฎีบทบาทดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาอธิบายบทบาทของอาสาสมัคร ทั้งแนวคิดเชิงโครงสร้างและแนวคิดเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ กล่าวคือแนวความคิดโครงสร้างทางราชการตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กำหนดให้มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนและให้การประสานงานการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนแนวคิดเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นั้น การที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะสามารถแสดงบทบาทของตนเองนั้นได้ตามคาดหวังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่น หรือจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกีตถวา บุญปรากฏ (2557) ศึกษาเรื่องภาคปฏิบัติของวาทกรรมการพัฒนาชุมชนเกาะบูโหลนดอน ผลการวิจัยพบว่า ภาคปฏิบัติการของวาทกรรมอำนาจตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักเหตุผลที่สร้างความชอบธรรมให้การปฏิบัติการของรัฐว่าเป็นสิทธิที่รัฐจะเข้าไปจัดการและกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นซึ่งประชาชนต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ดังกล่าวภาคปฏิบัติการของวาทกรรมการพัฒนาได้ทำหน้าที่ผ่านตัวแทนของสถาบันได้แก่องค์กรบริหารส่วนตำบลปากน้ำกรมชลประทานกระทรวงพลังงาน โดยที่โครงการพัฒนาบางโครงการชาวบ้านไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการออกแรงสร้างหรือร่วมแสดงความคิดเห็นจึงส่งผลให้โครงการที่เข้ามาพัฒนาชุมชนเกาะบูโหลนดอนบางโครงการขาดการประสานงานอย่างต่อเนื่องจากคนในชุมชนการติดตราสัญลักษณ์แสดงให้เห็นถึงความเป็นเจ้าของโครงการโดยสถาบันหรือหน่วยงานที่เข้ามามีแรงจูงใจเผยแพร่การพัฒนาตั้งนั้นในทางปฏิบัติสถาบันจึงไม่ได้ทำหน้าที่พัฒนาในความหมายที่เราเข้าใจกันแต่ทำหน้าที่ควบคุมให้อยู่ในวินัยเพื่อให้ชุมชนที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาเข้าสังกัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันและปฏิบัติตามมาตรฐานที่สถาบันกำหนดให้

อำพรณ์ ปานเจริญ (2556) ศึกษาเรื่อง วาทกรรมนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิง ผลการศึกษาพบว่าการสร้างวาทกรรมนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิงถูกสร้างขึ้นมาจากการศึกษาจากตัวบทซึ่งเป็นประเพณีอุดมคติค่านิยมกฎเกณฑ์กติกาต่างๆที่ผ่านมาในอดีตและปัจจุบันที่ถูกสร้างขึ้นจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในมิติภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิงได้เลือกสรรวิถีทางในการปฏิบัติตนเพื่อแสดงและสร้างอัตลักษณ์ความเป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิงให้มีความสมบูรณ์แบบโดยการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ระยะเวลาแรกของปีการศึกษาเริ่มมีการเรียนรู้และมีการปรับตัวระยะกลางของการศึกษามีการเรียนรู้มากขึ้นและมีการพัฒนาเต็มเต็มและระยะสุดท้ายของการศึกษามีการเรียนรู้สมบูรณ์แบบในมิติภาคปฏิบัติการทางสังคมเป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์ของสังคมผ่านโรงเรียนนายร้อยตำรวจเพื่อให้นักเรียนนายร้อยตำรวจหญิงปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมโรงเรียนนายร้อยตำรวจจึงได้ออกเป็นกฎระเบียบปฏิบัติข้อบังคับของสถานศึกษาและคู่มือการปฏิบัติของนักเรียนเพื่อใช้ควบคุมนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิงให้มีความประพฤติที่ตรงตามอยู่ในกรอบของสังคมบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์นักเรียนนายร้อยตำรวจหญิงให้มีความโดดเด่นเป็นที่ปรากฏและเป็นที่ยอมรับของสังคมได้แก่เพื่อนนักเรียนชั้นสูง (รุ่นพี่) ผู้บังคับบัญชาที่ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายปกครองครู-อาจารย์และสื่อต่างๆ

อมรรัตน์ ชินสรรเพชร (2553) ศึกษาเรื่อง วาทกรรมความงามและความเป็นตัวตนพนักงานหญิงสายการบินแอร์ไชน่า ผลการศึกษาพบว่า ภาคปฏิบัติการเพื่อความงามนั้นพนักงานหญิงเหล่านี้ได้ใช้ความรู้ที่ตนเองมีและข้อมูลที่ได้ศึกษาเพิ่มมาเลือกวิธีปฏิบัติที่ที่เหมาะสมกับตนเอง โดยใช้ข้อมูลความรู้ด้านโภชนาการ การควบคุมดูแลเรื่องการบริโภคอาหาร การดูแลร่างกายด้วยการออกกำลังกาย การใช้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและการเลือกใช้วิธีการศัลยกรรมบนใบหน้าเพื่อความงามตามสมัยนิยม

เพื่อความพึงพอใจมั่นใจในตนเองและเพื่อสร้างความเป็นตัวตนเรื่องความงามที่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมบริโภคนิยม โดยในการสร้างความงามที่เหมาะสมกับตนเองนั้นเพื่อใช้ร่างกายของตนเป็นทุนในการประกอบอาชีพ การได้รับการยอมรับและสถานภาพที่ดีในสังคม

กุลธิดา ภูมั่ง (2552) ศึกษาเรื่องวาทกรรมการพัฒนาชุมชนบ้านหนองกระโดนมนอำเภอนองหญ้าไซจังหวัดสุพรรณบุรี: ถอดรหัสการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งด้วยวิธีวิทยาการวิเคราะห์วาทกรรม ผลการวิจัย พบว่าการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบ้านหนองกระโดนมนเริ่มจากประชาชนพบปัญหา ด้านสุขภาพจากสารพิษที่มาจากการทำงานเกษตรซึ่งชุมชนได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและร่วมกันศึกษาถึงสาเหตุและแนว ทางแก้ไขโดยนาแนวคิดเกษตรอินทรีย์มาใช้ในการเกษตรแทนปุ๋ยเคมีนับเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนสู่ความเข้มแข็งโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชนทั้งบ้านวัดโรงเรียนส่วนราชการ (บ.ว.ร.ส.) มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ โดยใช้เวทีประชาคมในการร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนมีการศาสนาและวัฒนธรรมมาเป็นกลไกในการประสานพลังรวมทั้งการส่งเสริมวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเข้ามาขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชนร่วมกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย เรื่อง ภาวะปฏิบัติทางวาทกรรมการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรีนั้น ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีวิทยาการวิเคราะห์วาทกรรม ซึ่งมีระเบียบวิธีวิทยาที่สามารถนำมาสร้างความรู้ในการวิจัยอยู่หลากหลาย ผู้วิจัยเลือกใช้แนวทางในการศึกษาแบบปรากฏการณ์วิทยา เป็นการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการสังเกตการณ์ (Observation) สอบถามอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ยังศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลทางวิชาการ ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลและเนื้อหาที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์และเป็นแนวทางในการอธิบายและวิเคราะห์ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด

การวิเคราะห์วาทกรรม

วาทกรรมเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยผ่านการใช้ภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นการกระทำทางสังคมและเป็นวิถีทางการแสดงออกโดยวิธีการวิภาษวิธี (Dialectic) ระหว่างการกระทำทางสังคม และโครงสร้างทางสังคม วาทกรรมจะแสดงถึงเอกลักษณ์ ตำแหน่งทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม และระบบความรู้ความเชื่อ การวิเคราะห์วาทกรรมมี 3 มิติ ดังนี้

1. มิติของตัวบท (Text) เป็นการศึกษา และวิเคราะห์ถึงวาทกรรมที่แสดงออกมาทั้งที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน ทั้งการศึกษาที่เป็นทางเดียวและการศึกษาที่เป็นสองทาง โดยศึกษาผลจากภาวะปฏิบัติทางวาทกรรมที่เกิดขึ้นในอดีตจนถึงปัจจุบัน จนกระทั่งกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่มีความหลากหลาย รวมทั้งศึกษาอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึงถึงความक्रमเครือของตัวบทที่ได้รับจากสถาบันทางสังคมจนกระทั่งกลายเป็นตัวบทที่ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ การวิเคราะห์วาทกรรมในประเด็นนี้จะเป็นการศึกษาถึงกระบวนการสร้างและผลิตความหมายดังกล่าวที่สะท้อนออกมาสู่สังคม

2. มิติของภาวะปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive Practice) ในมิตินี้เป็นการศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับผู้ใช้ตัวบท โดยศึกษาจาก การผลิตตัวบท การเผยแพร่ตัวบท และการใช้ตัวบท ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเฉพาะตามสภาพแวดล้อมของสังคม ในภาวะปฏิบัติทางวาทกรรมจิตอาสาในสังคมนั้น ตัวบทจะมีความสำคัญในการแสดงถึงความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ เช่น การศึกษา

ว่าอาสาสมัครสาธารณสุขได้ดีความตัวบทในเรื่องของการมีจิตอาสาอย่างไรนอกจากการ ดีความแล้ว การศึกษาถึงเหตุการณ์ทางวาทกรรม(Discursive Event) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในภาคปฏิบัติทาง วาทกรรมจะประกอบไปด้วยเหตุการณ์ทางวาทกรรมหลายเหตุการณ์ เช่น เหตุการณ์ของการมีจิตอาสา ตัวบทของการมีจิตอาสาโดยศึกษาจากทฤษฎีทฤษฎีอาสาสมัครสาธารณสุขในสังคมเป็นผู้สร้างขึ้น มีการตีความ ตัวบทอย่างไร และศึกษาภาคปฏิบัติทางสังคม กฎเกณฑ์อื่นๆว่ามีผลต่อการตีความหมายอย่างไร

3. มิติของภาคปฏิบัติทางสังคม (Social Practice) มิตินี้เป็นเรื่องของการสร้างอุดมคติ ของจิตอาสาและการช่วงชิงการนำเป็นอำนาจที่อยู่เหนือสังคม และวิวัฒนาการของอำนาจที่สัมพันธ์ ต่อการช่วงชิงความเหนือกว่า รวมถึงสิ่งที่ไม่ใช่ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมความสำคัญ ในการศึกษา อุดมคติคือ เป็นการศึกษาภาคปฏิบัติทางสังคมในเรื่องจิตอาสาของอาสาสมัครสาธารณสุข โดย ศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ของอาสาสมัครสาธารณสุขที่มีต่อสังคม และเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติเพื่อจิตอาสา สร้างความจริงทางกายภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคม เอกลักษณ์ทางสังคม รวมทั้งมีการสร้าง การผลิตซ้ำ และการถ่ายทอดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อุดมคติจะอยู่ร่วมกับภาคปฏิบัติทางวาทกรรม รูปแบบ และเนื้อหาของตัวบทนั้นจะแสดงถึงกระบวนการทางอุดมคติ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วาทกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุข จนกระทั่งได้ความที่แท้จริงของ จิตอาสา ในขณะที่วาทกรรมจิตอาสาของอาสาสมัครสาธารณสุขถูกสร้างขึ้นด้วยกฎเกณฑ์ของวาทกรรม และปิดกั้นไม่ให้วาทกรรมชุดอื่น เข้ามามีช่วงชิงเหนือกว่าเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการหาคำตอบในการศึกษา ครั้งนี้ด้วย

การเลือกพื้นที่

การเลือกพื้นที่ ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีการ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยเลือก สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ประเภทเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แนวทางการสัมภาษณ์ เป็นคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเอง เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้มีแบบสัมภาษณ์ทั้งหมดเป็น 1 ชุด โดยสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 2 คน และอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี จำนวน 15 คน
2. แบบสังเกต ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีโครงสร้าง โดยที่ไม่มีส่วนรวม เป็นการสังเกตที่กำหนดเรื่องราวหรือขอบเขตของเนื้อหาที่ผู้วิจัยกำหนดและสังเกตกิจกรรมต่างๆ ของอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยที่ไม่รู้ตัว

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์ร่วมกับการบันทึกเสียง โดยที่ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ออกเป็นจำนวน 1 ชุด ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้

1. ศึกษาจากหนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรืออสม.
2. สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยทำการศึกษาด้านวัตถุประสงค์ของงานวิจัย การกำหนดถึงประเด็นหลักและปลีกย่อยในการสัมภาษณ์ สร้างประเด็นความสำคัญหลักในการสัมภาษณ์ และปรับปรุงแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาตามความเหมาะสม ให้ครอบคลุมกับเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ชุดที่ 1 คำถามสำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ แหล่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคำถามที่ผู้วิจัยเป็นผู้กำหนด โดยมีการเตรียมความพร้อมสำหรับคำถามเพื่อไม่พบข้อผิดพลาด ในการสัมภาษณ์สนทนาสร้างบรรยากาศเป็นลักษณะเป็นกันเอง จะได้ไม่เกิดความตึงเครียดและได้คำตอบที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสังเกต ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีโครงสร้าง โดยที่ไม่มีส่วนรวม เป็นการสังเกตที่กำหนดเรื่องราวหรือขอบเขตตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาที่ผู้วิจัยกำหนดและสังเกตกิจกรรมต่างๆ โดยที่ไม่รู้ตัว

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ แหล่งข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลทางวิชาการ หนังสือ งานวิจัย ข้อมูลเนื้อหาที่มีการเผยแพร่เกี่ยวกับเรื่องราวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือสม.เว็บไซต์ในสังคมโลกออนไลน์ ตลอดจนบทความที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือสม.เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และเป็นแนวทางในด้านความคิดในการประกอบการวิจัยครั้งนี้

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Data Triangulation) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและมีความน่าเชื่อถือของข้อมูล ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ การตรวจสอบทางด้านข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลที่มีความเหมือนกันหรือไม่จากแหล่งข้อมูล โดยการเน้นการตรวจสอบที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือได้ การตรวจสอบทางด้านทฤษฎี การตรวจสอบจะเน้นถึงข้อค้นพบของข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

วิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาทำวิจัยครั้งนี้ โดยการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แต่ละครั้งมาเรียงเรียง ลำดับเหตุการณ์ วิเคราะห์ข้อมูล และพรรณนาเพื่อนำเสนอ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งการจดบันทึก การถอดเทปบันทึกเสียง ทำการจักแยกตามประเด็นต่างๆ พร้อมทั้งพิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลให้เพียงพอ และหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์

2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Description Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการบันทึกอย่างละเอียดในการสัมภาษณ์ แล้วทำการจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดว่าข้อสรุป

3. การนำข้อสรุปไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อความถูกต้องและเป็นแนวทางที่จะทำเป็นการนำเสนอผลงานที่สมบูรณ์

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาในครั้งนี้ ได้คำนึงถึงจรรยาบรรณผู้วิจัยและพิทักษ์สิทธิตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการเก็บข้อมูลครบถ้วน จนกระทั่งนำเสนอผลงาน

1. ผู้วิจัยได้แนะนำตัวแก่ผู้ให้สัมภาษณ์ว่าเป็น นักศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร พร้อมทั้งแจ้งข้อมูลวัตถุประสงค์ที่จะทำการวิจัยในครั้งนี้ อธิบายเรื่องราว เนื้อหา สาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจต้องการศึกษาค้นคว้าในการทำวิจัยครั้งนี้เกี่ยวกับเรื่องวาทกรรมการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
2. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ ขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละราย รวมทั้งขออนุญาตบันทึกข้อมูลโดยการใช้เครื่องบันทึกเสียงตลอดการสัมภาษณ์ในครั้งนี้
3. ผู้วิจัยแจ้งผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องการเก็บข้อมูลการสนทนาการสัมภาษณ์เป็นความลับ และจะนำเสนอข้อมูลในการเผยแพร่ที่ชัดเจนถูกต้องและนำเสนอเชื่อถือได้เท่านั้น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมครั้งนี้ตามแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1926-1984) ซึ่งได้นำเสนอรายละเอียดไว้ในบทที่สองของการศึกษาถึงสิ่งต่างๆ ที่กำหนดขึ้นจากความหมายของภาษาหรือวาทกรรมเป็นแนวคิดของนักคิดยุคหลังสมัยใหม่ ที่มุ่งเข้าใจโลกของมนุษย์ที่มีความหลากหลายและอยู่ภายใต้โครงสร้างของอำนาจด้วยการวิเคราะห์ถึงกฎเกณฑ์ กติกา ความเป็นตัวตนของบุคคล ความสัมพันธ์ของอำนาจ การช่วงชิงอำนาจระหว่างกลุ่มที่ได้เปรียบและเสียเปรียบในสังคม

มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1926-1984) นักคิดนักเขียนชาวฝรั่งเศสได้กล่าวว่า วาทกรรม (Discourse) หมายถึง ระบบและกระบวนการสร้าง/ผลิต (Constitute) เอกลักษณ์/ อัตลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนั้นแล้ว วาทกรรมยังคงทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นมานั้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง วาทกรรมจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่างๆ ในการพูด การเรียน ในเรื่องราว/ในรูปแบบต่างๆ ทำให้ระบบจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่างๆ ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิดความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ กฎเกณฑ์นี้จะเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่การเปลี่ยนแปลงหรือการเลื่อนหายของสรรพสิ่งจะควบคู่ไปสิ่งต่างๆ ที่สังคมสร้างขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจวิเคราะห์ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมในการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี เพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง ในการศึกษาจากตัวบท (Text) ที่ถูกสร้างขึ้นจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ ในภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) อาสาสมัครสาธารณสุขในฐานะผู้ผลิตได้นำตัวบทมาใช้อย่างไรในกระบวนการสร้างการผลิตซ้ำ เผยแพร่อัตลักษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง จนสะท้อนเป็นที่ปรากฏและยอมรับของผู้ที่พบเห็นและในภาคปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice) เป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์ของสังคม เพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมจากความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้านนี้อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี อาจจะมีให้เห็นที่ขัดแย้งไม่ปฏิบัติตามหรือถูกอำนาจของสังคมเป็นผู้

กำหนดให้ต้องปฏิบัติตามอัตลักษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี อาจะยังคงดำรงอยู่หรือสูญสลายไปได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ พลวัตของสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่สังคมเป็นผู้กำหนด

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงภาคปฏิบัติทางวาทกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาลและด้านการฟื้นฟู โดยนำแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ มาเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดเรื่องอาสาสมัคร แนวคิดเรื่องวาทกรรม แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งจะนำเสนอในลำดับต่อไป

วิถีชีวิตของอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง จากการศึกษาตัวบท

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง พบว่า ในสังคมแต่ละสังคมได้สร้างบรรทัดฐาน ธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ ขึ้นมาเพื่อใช้ในการควบคุมคนในสังคมให้อยู่ในกฎเกณฑ์กติกาเดียวกัน ภายใต้อุดมคติหรืออุดมการณ์ของสังคม ในกลุ่มของอาสาสมัครสาธารณสุข สังคมได้สร้างบรรทัดฐาน ธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ ถ่ายทอดสู่อาสาสมัครสาธารณสุขเป็นผู้มีหน้าที่รับและถ่ายทอดสู่สังคม โดยสร้างกฎเกณฑ์ กติกา ตามที่สังคมเป็นผู้กำหนดแนวทางไว้แล้วนั้น จนเกิดเป็นอัตลักษณ์ของอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง

วิถีชีวิตของอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง ได้เริ่มต้นเมื่อสมัครเข้าเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข จากการสัมภาษณ์อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า การเข้ามาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขโดยมีเพื่อน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ แนะนำ ชักชวน มีสวัสดิการครอบคลุมถึงครอบครัว ประกอบกับชอบทำงานช่วยเหลือสังคม ตลอดจนต้องการอยากรู้การดูแลสุขภาพและคนในครอบครัว และเห็นว่าอาสาสมัครสาธารณสุขจะต้องมีจิตอาสา ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงตัดสินใจสมัครเข้ามาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขเพื่อรับใช้พี่ น้องและเพื่อนบ้านในชุมชน

ในการที่จะทำความเข้าใจอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาบริบทของอาสาสมัครสาธารณสุข และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในมิติของกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของอาสาสมัครสาธารณสุข โดยผู้วิจัยได้แสดงรายละเอียดในการศึกษามิติของตัวบท ภาคปฏิบัติทางวาทกรรม และภาคปฏิบัติการทางสังคมของอาสาสมัครสาธารณสุข ดังนี้

ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง

ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุข ได้ตีความตัวบทที่รับรู้มาก่อนด้วยตนเอง จากการสังเกตด้วยตนเองหรือการถ่ายทอดจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุขแล้วนำมาใช้ในการสร้าง การผลิตซ้ำ และการเผยแพร่ความเป็นอัตลักษณ์ของอาสาสมัครสาธารณสุขจากการศึกษา พบว่าในภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้และเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท สถานการณ์ ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขจากการสังเกตและการสัมภาษณ์อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้วิจัยพบว่า ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทำให้สามารถเชื่อมโยงแนวคิดของอาสาสมัครสาธารณสุขว่ามีวิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive Practice) ในการเรียนรู้อัตลักษณ์ตามตัวบทที่อาสาสมัครสาธารณสุขเป็นผู้สร้าง ผลิตซ้ำ และถ่ายทอดอัตลักษณ์ของอาสาสมัครสาธารณสุข โดยมีแนวทางในการปฏิบัติใน 4 ด้าน คือ

ด้านส่งเสริมสุขภาพ

จากการศึกษาพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานด้านส่งเสริมสุขภาพ คือ การสำรวจลูกน้ำยุงลาย แนะนำ ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง มีการเยี่ยมบ้านหญิงที่ตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอด เด็กแรกเกิด การดูแลผู้สูงอายุ และมีวัดรอบเอา วัดความดันโลหิต และเจาะเลือดวัดโรคเบาหวาน โดยการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในทุกเดือน ต้องรายงานผลการปฏิบัติงานให้กับสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเป็นประจำทุกเดือน ในประเด็นนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวสอดคล้องดังความว่า

“ในช่วงแรกการทำงานก็ไม่หนักมากเท่าไร ก็ทำงานเกี่ยวกับการสำรวจลูกน้ำยุงลายในบ้าน ส่วนบ้านที่พบลูกน้ำ เราก็จะแนะนำให้ใส่ทรายอะเบท ค่ะภาชนะที่มีลูกน้ำ หรือไม่ก็แนะนำให้เลี้ยงปลาหางนกยูง” (ป้าเรียม, 2559)

มีการแนะนำให้ความรู้แก่ประชาชนโดยผ่านช่องทางเสียงตามสายหอกระจายข่าวในชุมชนและจัดมุมให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารในมุมใดมุมหนึ่งในศูนย์สาธารณสุขในเขตชุมชน กิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนคือ จัดกิจกรรมออกกำลังกายและกิจกรรมที่ร่วมกับผู้นำชุมชนให้เป็นอย่างดีที่แก่ประชาชน ในชุมชน (ป้าหมาย, 2559)

ด้านการป้องกันโรค

จากการศึกษาพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขให้ข้อมูลเกี่ยวกับด้านการป้องกันโรคคือการป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุ โรคไม่ติดต่อ การเฝ้าระวังโรคประจำถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ประชุมแก้ไขปัญหาโรคติดต่อในชุมชน เมื่อเกิดโรคจะต้องแจ้งข่าวให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทราบโดยเร็ว มีการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่ประชาชนในเรื่องการติดต่อการป้องกันและการใช้ถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และมีการแนะนำ ชักชวนประชาชนให้ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ของลูกน้ำยุงลาย นอกจากนี้ยังมีการจัดหาสื่อ เอกสารโปสเตอร์ จัดนิทรรศการ

เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เพื่อรณรงค์ในสัปดาห์ป้องกันโรคต่างๆ ในชุมชนในประเด็นนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวสอดคล้องดังความว่า

“มีการคัดกรองโรค สำนวณลูกน้ำ สำนวณหญิงวัยเจริญพันธุ์ เด็ก ผู้พิการ เด็กแรกเกิด คัดกรองกลุ่มที่เสี่ยงที่จะเป็นโรคเบาหวาน ความดัน แนะนำการป้องกันโรคต่างๆ” (น้ำทัย, 2559)

“ทุกเดือนจะมีการประชุมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เราก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประชาสัมพันธ์ว่าหมู่บ้านเราเกิดโรคประจำถิ่น คือ โรคไข้เลือดออก แนะนำแนวทางการป้องกันโรคต่อไป” (พีฝน, 2559)

ด้านการรักษาพยาบาล

จากการศึกษาพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขให้ข้อมูลเกี่ยวกับด้านการรักษาพยาบาล คือ อาสาสมัครสาธารณสุขมีการจัดหาสามัญประจำบ้านเพื่อให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นให้แก่ประชาชน ให้การช่วยเหลือรักษาพยาบาลตามอาการในเรื่องการเช็ดตัวเพื่อลดไข้ การทำน้ำเกลือแร่ให้ดื่มในโรคอุจจาระร่วง การปฐมพยาบาลเกี่ยวกับบาดแผล เป็นลม ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก เป็นต้น และแนะนำผู้ป่วยให้ไปรักษาต่อที่โรงพยาบาลในประเด็นนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวสอดคล้องดังความว่า

“น้ำคิดว่าด้านการรักษาพยาบาล ควรที่จัดหาสามัญประจำบ้านไว้ที่บ้าน เป็นการรักษาเบื้องต้น เช่นถ้าเป็นไข้ก็แนะนำให้มาชุบน้ำมาเช็ดตัว แต่ถ้าอาการยังไม่ดีขึ้น ก็แนะนำให้รักษาตัวที่โรงพยาบาล” (น้ำลย์, 2559)

“ที่คิดว่า การรักษาพยาบาลที่เราแนะนำเบื้องต้นนี่นะ เป็นการเตือนสติ มีบางรายตอนแรกเป็นไข้ อาการก็มีไข้เล็กน้อย ต่อมาใช้ขึ้นสูงถึงไปหาหมอ” (พีตุ่น, 2559)

ด้านการฟื้นฟู

จากการศึกษาพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขให้ข้อมูลเกี่ยวกับด้านการฟื้นฟู คือ อาสาสมัครสาธารณสุข แนะนำให้ประชาชนให้มีการยอมรับสงสาร เห็นใจช่วยเหลือและดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวีในชุมชน ส่วนในเรื่องการติดตามดูแลผู้ป่วยที่รับการส่งต่อจากสถานบริการด้านสาธารณสุข ให้การช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพ ของผู้ป่วยอัมพาต ผู้พิการหรือปัญญาอ่อน ในประเด็นนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวสอดคล้องดังความว่า

“พี่ก็ติดตาม ดูแล แนะนำ ให้คำปรึกษา ผู้ที่ติดเชื้อเอชไอวีในชุม และก็ให้การช่วยผู้ป่วยอัมพาตโดยการฟื้นฟูสมรรถภาพ” (พีปู, 2559)

“น้ำว่าการดูแลฟื้นฟูผู้ป่วยที่ติดยาเสพติด ควรพูดกับเขาดีๆ เราต้องเข้าใจเขา ช่วยแนะนำให้เข้าร่วมกิจกรรมค่ายยาเสพติด” (น้ำหมาย, 2559)

กระบวนการสนับสนุนการผลิตซ้ำในสังคม

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่เข้าสนับสนุนให้เกิดการผลิตซ้ำทางสังคมของอาสาสมัครสาธารณสุข พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขเป็นผู้ถ่ายทอดกฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติตามแนวทางที่ดีของสังคมในด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการฟื้นฟู เน้นกระบวนการถ่ายทอดและนำเทคนิคกระบวนการมาใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยทางเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้การสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข โดยการจัดอบรมให้ความรู้ทั้ง 4 ด้านที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่สู่สังคม จากมิติของตัวบทและภาคปฏิบัติทางวาทกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ทำให้พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่เกิดจากการมีส่วนร่วมในชุมชน ทำให้หน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนให้อาสาสมัครสาธารณสุข โดยอาศัยการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่เดียวกันต้องไม่ละเลยกิจกรรมที่สร้างจิตอาสาให้กับสังคม เพื่อให้อาสาสมัครมีความรู้สึกรักมีจิตอาสา มีความสามัคคีและมีจิตที่มุ่งมั่นที่จะดูแลประชาชนในชุมชน นอกเหนือจากการถ่ายทอดความรู้ความต้องการของอาสาสมัครสาธารณสุขแล้วการมีจิตอาสาจะทำให้สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขเหล่านั้น ฝึกตนเองให้มีแนวคิดจิตอาสาให้มีหลักคิดจะทำให้เกิดการผลิตซ้ำและเผยแพร่ให้กับชุมชน เพื่อยึดถือและปฏิบัติตามดังนี้

ด้านการส่งเสริมสุขภาพ

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้การสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขให้มีการแนะนำให้ความรู้แก่ประชาชนโดยผ่านช่องทางเสียงตามสายหอกระจายข่าวในชุมชนและสนับสนุนให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารในมุมใดมุมหนึ่งในศูนย์สาธารณสุขในเขตชุมชน สนับสนุนการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนคือ จัดกิจกรรมออกกำลังกายและกิจกรรมที่ร่วมกับผู้นำชุมชนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนในชุมชน เช่น บ้านปลอดลูกน้ำยุงลาย ตรวจวัดความดันเป็นต้น ในประเด็นนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวสอดคล้องดังความว่า

“มีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาให้อาสาสมัครสาธารณสุขมีความรู้ด้านส่งเสริมสุขภาพในการดูแลสุขภาพของประชาชน แนะนำเรื่องการออกกำลังกายที่เป็นกิจกรรมที่มีส่วนร่วมกับคนชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีสุขภาพที่แข็งแรง” (หมอวัด, 2559)

ด้านการป้องกันโรค

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสนับสนุนด้วยการให้ความรู้กับอาสาสมัครสาธารณสุข โดยการจัดประชุมแก้ไขปัญหาโรคติดต่อในชุมชนเมื่อเกิดโรคต้องแจ้งข่าวให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทราบโดยเร็ว มีการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่ประชาชนในเรื่องการติดต่อการป้องกันและการใช้ถุงยางอนามัยอย่างถูกวิธีเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และมีการสนับสนุนให้คำแนะนำ ชักชวนประชาชนให้ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ของลูกน้ำยุงลาย นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้มีการจัดหาสื่อ เอกสาร โปสเตอร์

จัดนิทรรศการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เพื่อรณรงค์ในสัปดาห์ป้องกันโรคต่างๆ ในชุมชน ในประเด็นนี้ มีผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวสอดคล้องดังความว่า

“ด้านป้องกันโรคก็จะมีการวางแผนโดยการจัดประชุมเจ้าหน้าที่ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อเตรียมความพร้อมเมื่อเกิดโรคในชุมชน แนะนำวิธีป้องกันโรคเพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขเป็นแนวทางในการปฏิบัติและให้คำแนะนำในชุมชนในการป้องกันโรคที่อาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา” (หมอลิน, 2559)

ด้านการรักษาพยาบาล

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสนับสนุนด้วยการให้อาสาสมัครสาธารณสุขมีการจัดหาสามัญประจำบ้านเพื่อให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นให้แก่ประชาชน สนับสนุนส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือรักษาพยาบาลตามอาการในเรื่องการเช็ดตัวเพื่อลดไข้ การทำน้ำเกลือแร่ให้ดื่มในโรคอุจจาระร่วง การปฐมพยาบาลเกี่ยวกับบาดแผล เป็นลม ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก เป็นต้น และแนะนำผู้ป่วยให้ไปรักษาต่อที่โรงพยาบาล ในประเด็นนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวสอดคล้องดังความว่า

“เบื้องต้นของการรักษาพยาบาล ก็จะแนะนำให้อาสาสมัครสาธารณสุขดูแลสุขภาพคนในชุมชน เช่น เมื่อเกิดอาการเป็นไข้หรือตัวร้อนก็แนะนำให้มาเช็ดตัวเพื่อลดไข้และเมื่อเกิดอาการ อุจจาระร่วงแนะนำการทำน้ำเกลือแร่ให้ดื่มเพื่อเป็นการบรรเทาอาการเบื้องต้น ถ้าอาการไม่ดีขึ้นก็แนะนำให้ไปรักษาต่อที่โรงพยาบาลใกล้บ้าน” (หมอลิน, 2559)

ด้านการฟื้นฟู

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสนับสนุนด้วยการให้อาสาสมัครสาธารณสุข แนะนำส่งเสริมให้ประชาชนให้มีการยอมรับสงสาร เห็นใจช่วยเหลือและดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวีในชุมชน ส่วนในเรื่องการติดตามดูแลผู้ป่วยที่รับการส่งต่อจากสถานบริการด้านสาธารณสุข สนับสนุนให้ความรู้เรื่องการช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพ ของผู้ป่วยอัมพาต ผู้พิการหรือปัญญาอ่อนในชุมชน

“ส่วนด้านการฟื้นฟูมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาให้อาสาสมัครสาธารณสุขมีความรู้ด้านฟื้นฟูในการดูแลสุขภาพของประชาชน แนะนำเรื่องดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวีในชุมชน การช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยอัมพาต เพื่อให้ผู้ป่วยมีกำลังใจที่จะดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง” (หมอลิน, 2559)

จากภาคปฏิบัติทางสังคมที่เจ้าหน้าที่ได้เข้ามาส่งเสริม สนับสนุนให้ความรู้ และการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ทำให้เกิดการผลัดซ้ำในสังคม ที่เกิดจากการร่วมมือของอาสาสมัครสาธารณสุขกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ส่งเสริมให้การสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขให้มีการแนะนำให้คำแนะนำแก่ประชาชนโดยผ่านช่องทางเสียงตามสายหอกระจายข่าวในชุมชนและสนับสนุนให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารในมุมใดมุมหนึ่งในศูนย์สาธารณสุขในเขตชุมชน สนับสนุนการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนคือ จัดกิจกรรมออกกำลังกายและกิจกรรมที่ร่วมกับผู้นำชุมชนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนในชุมชน เช่น บ้านปลอดลูกน้ำยุงลาย ตรวจวัดความดัน เป็นต้น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสนับสนุน

ด้วยการให้ความรู้กับอาสาสมัครสาธารณสุข โดยการจัดประชุมแก้ไขปัญหาโรคติดต่อในชุมชนเมื่อเกิดโรคจะต้องแจ้งข่าวให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทราบโดยเร็ว มีการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่ประชาชนในเรื่องการติดต่อการป้องกันและการใช้ถุงยางอนามัยอย่างถูกวิธีเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และมีการสนับสนุนให้คำแนะนำ ชักชวนประชาชนให้ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ของลูกน้ำยุงลาย นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้มีการจัดหาสื่อ เอกสารโปสเตอร์ จัดนิทรรศการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เพื่อรณรงค์ในสัปดาห์ป้องกันโรคต่างๆ ในชุมชนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขสนับสนุนด้วยการให้อาสาสมัครสาธารณสุขมีการจัดหายาสامัญประจำบ้านเพื่อให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นให้แก่ประชาชน สนับสนุนส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือรักษาพยาบาลตามอาการในเรื่องการเช็ดตัวเพื่อลดไข้ การทำน้ำเกลือแร่ให้ดื่มในโรคอุจจาระร่วง การปฐมพยาบาลเกี่ยวกับบาดแผล เป็นลม ไข้ไหม้ น้ำร้อนลวก เป็นต้น และแนะนำผู้ป่วยให้ไปรักษาต่อที่โรงพยาบาลเจ้าหน้าที่สาธารณสุขสนับสนุนด้วยการให้อาสาสมัครสาธารณสุขแนะนำส่งเสริมให้ประชาชนให้มีการยอมรับสงสาร เห็นใจช่วยเหลือและดูแลผู้ติดเชื้อเอดส์ในชุมชน ส่วนในเรื่องการติดตามดูแลผู้ป่วยที่รับการส่งต่อจากสถานบริการด้านสาธารณสุข สนับสนุนให้ความรู้เรื่องการช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพ ของผู้ป่วยอัมพาต ผู้พิการหรือปัญญาอ่อนในชุมชน

ผู้วิจัยพบว่า การสร้างอัตลักษณ์ของอาสาสมัครสาธารณสุข ถูกสร้างขึ้นมาจากการตีความจากตัวบทซึ่งเป็นอุดมคติ ค่านิยม กฎเกณฑ์ กติกาต่างๆ ที่ผ่านมามาในอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่ถูกสร้างขึ้นจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในมิติภาคปฏิบัติทางวาทกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ได้เลือกสรรวิธีการปฏิบัติตนเพื่อแสดงและสร้างอัตลักษณ์ในการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขอย่างสมบูรณ์แบบโดยเรียนรู้ตนด้วยการสังเกต จากอาสาสมัครสาธารณสุขรุ่นพี่ และการถ่ายทอดจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทั้ง 4 ด้าน การส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาลและด้านการฟื้นฟู ในมิติภาคปฏิบัติทางสังคมที่เจ้าหน้าที่ได้เข้ามาส่งเสริม สนับสนุนให้ความรู้ และการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ทำให้เกิดการผลัดซ้ำในสังคม ที่เกิดจากการร่วมมือของอาสาสมัครสาธารณสุขกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาลและด้านการฟื้นฟู โดยการให้ความรู้และการสร้างความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยภายในชุมชน

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี” การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีวิทยาการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) ได้ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมครั้งนี้ตามแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ (Foucault, 1926-1984) ในการศึกษาจากตัวบท (Text) ที่ถูกสร้างขึ้นจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ ในภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) อาสาสมัครสาธารณสุขในฐานะผู้ผลิตได้นำตัวบทมาใช้อย่างไรในกระบวนการสร้างการผลิตซ้ำ เผยแพร่ อัตลักษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง จนสะท้อนเป็นที่ปรากฏและยอมรับของผู้ที่พบเห็นและในภาคปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice) เป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์ของสังคมเพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมจากความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้านนี้ อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง อาจจะมีความเห็นที่ขัดแย้งไม่ปฏิบัติตามหรือถูกอำนาจของสังคมเป็นผู้กำหนดให้ต้องปฏิบัติตามอัตลักษณ์อาสาสมัครสาธารณสุข อาจจะไม่ยังคงดำรงอยู่หรือสูญสลายไปได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพลวัตของสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่สังคม โดยวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์เชิงลึกกับ อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึงและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภोजอมบึง จำนวน 15 ราย ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางในการวิเคราะห์วาทกรรมตามแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ ซึ่งมีมิติในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมในมิติของ

ตัวบท คือ แบบธรรมเนียม อุดมคติ ความเชื่อ กฎเกณฑ์ ที่ผ่านมามาในอดีตจนถึงปัจจุบันที่ได้ถูกสร้างขึ้นด้วยความชัดเจนจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ

ภาคปฏิบัติทางวาทกรรม คือ กระบวนการสร้าง การผลิตซ้ำ เผยแพร่ ตัวบทที่มีความแตกต่างกันตามบริบททางสังคม

ภาคปฏิบัติทางสังคมเป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์ทางสังคมผ่านอาสาสมัครสาธารณสุขเพื่อให้การประพฤติเป็นไปตามที่สังคมต้องการ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์วาทกรรม โดยที่วาทกรรมเป็นการกระทำทางสังคมที่แสดงออกโดยภาษาพูดหรือภาษาเขียน โดยแสดงถึงอัตลักษณ์ ระบบความสัมพันธ์ และโลกทัศน์ของอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง กระทำได้โดยการศึกษาใน 3 มิติ

1. มิติของตัวบทเป็นการวิเคราะห์ถึงวาทกรรมอาสาสมัครสาธารณสุขที่แสดงออกโดยภาษาพูดหรือ ภาษาเขียน การสื่อสารทางเดียวหรือสองทาง ตัวบทเป็นสิ่งที่มีความหมายที่หลากหลายและให้โอกาสสังคมได้ตีความหมายนั้น ในตัวบทของอาสาสมัครสาธารณสุขนั้น มีการตีความหมายเป็นกิจกรรมที่อาสาสมัครสาธารณสุข มีความพร้อมที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาลและด้านการฟื้นฟูและการดูแลสุขภาพภาคประชาชนให้มีสุขภาพที่แข็งแรงและยั่งยืนความหมายจิตอาสาของอาสาสมัครสาธารณสุขจึงหมายถึง องค์กรสุขภาพที่มีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาพร้อมกับเจ้าหน้าที่ ให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาลและด้านการฟื้นฟูจนมีผลกระทบต่อประชาชนในทางที่ดีขึ้น ในกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสามัคคี และเรียนรู้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. มิติภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมเป็นกระบวนการสร้าง เผยแพร่ และการใช้ตัวบทให้อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง ปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อและการกระทำ รวมทั้งผลิตซ้ำ ในตัวบทของอาสาสมัครสาธารณสุข ซึ่งมีตัวบท 4 ด้านดังนี้

2.1 ด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาสาสมัครสาธารณสุขมีการแนะนำให้ความรู้แก่ประชาชนโดยผ่านช่องทางเสียงตามสายหรือกระจายข่าวในชุมชนและจัดมุมให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารในมุมใดมุมหนึ่งในศูนย์สาธารณสุขในเขตชุมชน กิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนคือ จัดกิจกรรมออกกำลังกายและกิจกรรมที่ร่วมกับผู้นำชุมชนให้เป็นอย่างดีที่แก่ประชาชนในชุมชน เช่น บ้านปลอดลูกน้ำยุงลาย ตรวจวัดความดัน เป็นต้น

2.2 ด้านการป้องกันโรค อาสาสมัครสาธารณสุขร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประชุมแก้ไขปัญหาโรคติดต่อในชุมชนเมื่อเกิดโรคจะต้องแจ้งข่าวให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทราบโดยเร็ว มีการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่ประชาชนในเรื่องการติดต่อการป้องกันและการใช้ถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และมีการแนะนำ ชักชวนประชาชนให้ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ของลูกน้ำยุงลาย นอกจากนี้ยังมีการจัดหาสื่อ เอกสารโปสเตอร์ จัดนิทรรศการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์เพื่อรณรงค์ในสัปดาห์ป้องกันโรคต่างๆ ในชุมชน

3. ด้านการรักษาพยาบาล อาสาสมัครสาธารณสุขมีการจัดหาสามัญประจำบ้าน เพื่อให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นให้แก่ประชาชน ให้การช่วยเหลือรักษาพยาบาลตามอาการในเรื่องการเช็ดตัวเพื่อลดไข้ การทำน้ำเกลือแร่ให้ดื่มในโรคอุจจาระร่วง การปฐมพยาบาลเกี่ยวกับบาดแผลเป็นลม ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก เป็นต้น และแนะนำผู้ป่วยให้ไปรักษาต่อที่โรงพยาบาล

4. ด้านการฟื้นฟู อาสาสมัครสาธารณสุข แนะนำให้ประชาชนให้มีการยอมรับสงสาร เห็นใจช่วยเหลือและดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวีในชุมชน ส่วนในเรื่องการติดตามดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการส่งต่อจากสถานบริการด้านสาธารณสุข ให้การช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพ ของผู้ป่วยอัมพาต ผู้พิการหรือปัญญาอ่อน

ภาคปฏิบัติการทางสังคมของอาสาสมัครสาธารณสุข

การทางสังคมเป็นอุดมการณ์ที่มอบให้กับสังคมให้อาสาสมัครสาธารณสุขเป็นผู้ถ่ายทอด กฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติตามแนวทางที่ดีของสังคมในด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการฟื้นฟู เน้นกระบวนการถ่ายทอดและนำเทคนิคกระบวนการมาใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยทางเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้การสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข โดยการจัดอบรมให้ความรู้ทั้ง 4 ด้าน ที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่สู่สังคม จากมิติของตัวบทและภาคปฏิบัติ ทางวาทกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ทำให้พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่เกิดจากการมีส่วนร่วมในชุมชน ทำให้หน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนให้อาสาสมัครสาธารณสุข โดยอาศัยการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ในขณะเดียวกันต้องไม่ละเลยกิจกรรมที่สร้างจิตอาสาให้กับสังคม เพื่อให้อาสาสมัครมีความรู้สึกรักจิตอาสา มีความสามัคคีและมีจิตที่มุ่งมั่นที่จะดูแลประชาชนในชุมชน นอกเหนือจากการถ่ายทอดความรู้ความต้องการของอาสาสมัครสาธารณสุขแล้วการมีจิตอาสาจะทำให้สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขเหล่านั้น ฝึกตนเองให้มีแนวคิดจิตอาสาให้มีหลักคิดจะทำให้เกิดการผลิตซ้ำและเผยแพร่ให้กับชุมชน เพื่อยึดถือและปฏิบัติตาม

อภิปรายผล

การแสดงอัตลักษณ์ของอาสาสมัครสาธารณสุขแต่ละคนแตกต่างกัน สังคมจะต้องทำการสร้าง การผลิต และการเผยแพร่ตัวบท ให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขตามอุดมการณ์ของสังคม เพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟู ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดมิเชล ฟูโกต์ ระบบและกระบวนการสร้าง/ผลิต (Constitute) เอกลักษณ์/อัตลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนั้นแล้ว วาทกรรมยังคงทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นมานั้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง วาทกรรมจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่างๆ ในการพูด การเรียน ในเรื่องราว/ในรูปแบบต่างๆ ทำให้ระบบจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่างๆ ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิดความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ กฎเกณฑ์นี้จะเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่การเปลี่ยนแปลงหรือการเลือนหายของสรรพสิ่งจะควบคุมไปสู่สิ่งต่างๆ ที่สังคมสร้างขึ้น

อาสาสมัครหมายถึงบุคคลที่มุ่งทำงานเพื่อให้บริการ และอุทิศตนโดยไม่ต้องการค่าตอบแทน เป็นเงินทอง ไม่ต้องมีการจ่ายให้กับการทำงานนั้นๆ แต่อย่างไรก็ตาม อาสาสมัครเต็มใจในการอาสาเพื่องานนั้นโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยโกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และปารณัฐ สุขสุทธิ (2550) กล่าวว่า เส้นแบ่งของผู้ที่เป็นอาสาสมัคร และผู้ที่ทำงานให้บริการทางสังคม อาจจะมีเส้นแบ่งที่เบาบางมาก หากจะใช้เพียงเงื่อนไขของการทำงานโดยปราศจากค่าตอบแทน หรือพอมีค่าตอบแทนบ้าง แต่ให้เป็นไปอย่างพอเพียง หรือผลที่ได้รับไม่อาจทดแทนกับค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายไป การคิดในเชิงเศรษฐกิจหรือการแลกเปลี่ยนเชิงตัวเงินนี้อาจจะไม่เพียงพอสำหรับผู้ที่มีแนวคิดของการทำงานอย่างอุทิศตัวเพื่อสังคม

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสนับสนุนความรู้ให้อาสาสมัครสาธารณสุขเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟู เพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขมีความสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ไปสู่อาสาสมัครสาธารณสุขคนในชุมชน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่สาธารณสุขกับอาสาสมัครสาธารณสุขและคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2542) “เรื่อง วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอื่น” กล่าวว่า การดำรงอัตลักษณ์ที่ปฏิบัติกันโดยมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติจากการที่อยู่ด้วยกันจึงทำให้เกิดอัตลักษณ์และถูกสร้างขึ้นในกลุ่มของอาสาสมัคร จนกลายเป็นที่ยอมรับของอาสาสมัครสาธารณสุขเรียกว่าตัวบท

ข้อเสนอแนะและการนำไปใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากการวิจัยพบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง มีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานการประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้กระทรวงสาธารณสุขควรจัดทำระบบสุขภาพของประชาชนในชุมชนอย่างละเอียดและมีข้อมูลที่ทันสมัยเช่นใช้ระบบคอมพิวเตอร์ ในการจัดเก็บข้อมูลสุขภาพประชาชนเพื่อให้การปฏิบัติงานของอาสาสมัครและกระทรวงสาธารณสุขสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. จากการวิจัยพบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลจอมบึง เป็นผู้ถ่ายทอดกฎเกณฑ์ 4 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาลและด้านการฟื้นฟู ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอแนะ ให้ผู้บริหารในการกำหนดนโยบาย การพัฒนางานหรือการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่องและเกิดประสิทธิผลสูงสุดเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเรื่องแนวทางการปฏิบัติของอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชนในส่วนของนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขต่ออาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนว่ามีการนำไปใช้ได้จริงและมีอุปสรรคในการปฏิบัติตามนโยบายอย่างไร
2. ควรวิจัยเรื่องภาพที่คนบางในชุมชนอาจมองว่าอาสาสมัครสาธารณสุขไม่มีความรู้ว่ามีวิธีการอย่างไรที่ทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขเป็นที่ยอมรับของประชาชน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). ข้อมูลอาสาสมัครสาธารณสุข. เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.moph.go.th/index.php/news/read/362>.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2548). “ผู้หญิงทำงานในสี่มวชนไทย.” ใน **เพศสถานะและเพศวิถีในสังคมไทย**. อมรา พงศาพิชญ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลธิดา ภูษัง. (2552). “วาทกรรมการพัฒนาชุมชนบ้านหนองกระโดนมน อำเภอนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี: ถอดรหัสการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ด้วยวิธีวิทยา การวิเคราะห์วาทกรรม.” **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร** 6, 1 (มกราคม-เมษายน): 719-734.
- เก็ดถวา บุญปรากการ. (2557). “ภาคปฏิบัติของวาทกรรมการพัฒนาชุมชนเกาะบุโหลนดอน.” **วารสารพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์** 16, 2: 1-20.
- เกรียงไกร เจริญผล. (2553). “การบริหารจัดการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.” **ดุชนิพนธ์ปริญาปรัชญาดุชนิพนธ์ สาขาวิชาบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้**.
- เกษมธิดา สพสมัย. (2536). “การปฏิบัติตามบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับผิดชอบงานศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ระดับตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” **วิทยานิพนธ์ปริญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล**.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และปารณัฐ สุขสุทธิ. (2550). “อาสาสมัครสาธารณสุข ศักยภาพและบทบาทในบริบทสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป.” **หมอนามัย** 17, 3 (พฤศจิกายน – ธันวาคม): 7-20.
- จตุพล ทองสกล. (2553). “การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยดำ.” **วิทยานิพนธ์ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร**.
- จันทร์ทิพย์ แก้วประกอบ. (2553). “วาทกรรมจากภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ไทยเรื่องบางระจัน สุริโยทัยและตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช.” **วิทยานิพนธ์ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**.

- ชัด ขำเอี่ยม. (2544). “บทบาทของวิทยาการเกษตรกรจุดสาคิตการเกษตรของศูนย์บริการและ
ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลในจังหวัดชัยนาท.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.
- ชำนาญ เมืองลง. (2555). “บทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต่อการส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอ
ทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชูดา จิตพิทักษ์. (2528). **พฤติกรรมศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สารมวลชน.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2543). **วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์
และความเป็นอื่น**. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ญาณิศภาค กาญจนวิศิษฐ์. (2547). “กระบวนการสร้างความหมายและบทบาทของวาทกรรม
นายกทักษิณฯ คุยกับประชาชน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐิติชญาณ์ เปรมกิจ. (2552) “บทบาทหมอดินอาสาในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงดิน
ในจังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริม
การเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2546). “พฤติกรรมบุคคลในองค์การ.” กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญพัฒนา.
- ปานศักดิ์ ชินพรมาช. (2550). **แนวคิดอาสาสมัครสาธารณสุข**. เข้าถึงเมื่อ 3 มีนาคม. เข้าถึงได้
จาก <http://www.openbase.in.th/files/>.
- พัชรภรณ์ แก้วน้ำใส. (2552) “บทบาทอาสาพัฒนาปศุสัตว์ประจำหมู่บ้านในจังหวัดอ่างทอง.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2542). “การสร้างและการปรับเปลี่ยนความเป็นเพศและจินตนาการทางเพศในกลุ่ม
วัยรุ่นชาย.” ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มังกร บุญคำ (2543) “การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานและความต้องการของอาสาพัฒนาปศุสัตว์
ประจำหมู่บ้าน จังหวัดยโสธร” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ระบบสารสนเทศงานสุขภาพภาคประชาชน กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน. (2558). **รายชื่อ
อสม.ที่อยู่ในฐานข้อมูลปี 2558**. เข้าถึงเมื่อ 17 มกราคม. เข้าถึงได้จาก
[http://www.thai-phc.net/thai-phcweb/index.php](http://www.thaiphc.net/thai-phcweb/index.php).

- วรจิตร หนองแก. (2540). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในจังหวัดขอนแก่น.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วศินี สุทธิวิการ. (2552). “วาทกรรมของ มิเชล ฟูโกต์ ต่อสถานภาพและบทบาทสตรีไทยตามที่น่าเสนอในนวนิยายของ คุณหญิง วิมล ศิริไพบูลย์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วีณา พงศ์พัฒนานนท์. (2551). “บทบาทในการจัดทำแผนชุมชนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลในเขตภาคกลาง” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศุภรัตน์ รัตนमुखย์. (2544). “บัณฑิตอาสาสมัคร: ทางเลือกของการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม. วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ.” วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาสหประชาชาติ 5 (มกราคม-มีนาคม): 33-37.
- สำนักงานสาธารณสุขมูลฐาน. (2542). **แผนพัฒนาสาธารณสุข**. เข้าถึงเมื่อ 10 มกราคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.hfocus.org/content/2014/07/7622>.
- อมรรัตน์ ชินสรรเพชร. (2553). “วาทกรรมความงามและความเป็นตัวตนพนักงานหญิงสายการบินแอร์ไชน่า.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อังกาบ กอศรีพร. (2545). **หลักการในการออกแบบและวิธีการติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิฟรีดริช เนามัน.
- อำพรรณ ปานเจริญ. (2556). “วาทกรรมนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาษาอังกฤษ

- Fairclough, N. (2003). *Dicourse and social change*. Oxford: Polity Press.
- Focault, M. (1981). *The History of Sexuality*. Harmondsworth: Penguin Book.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แนวคำถามในการสัมภาษณ์อาสาสมัครสาธารณสุข

ในเรื่อง ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมในการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

1. เริ่มการสนทนา
  - 1.1 แนะนำตนเองและบอกวัตถุประสงค์ในการสนทนา
  - 1.2 ขออนุญาตบันทึกเสียง ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ให้การปฏิเสธจึงขอจดบันทึกคำสนทนา
2. คำถามข้อมูลทั่วไป
  - 2.1 ชื่อ ตำแหน่ง หน้าที่ อายุ ภูมิลำเนา
  - 2.2 ขอให้เล่าประวัติการศึกษา
  - 2.3 ขอให้เล่าเกี่ยวกับครอบครัว อาชีพหลักทำอะไร
  - 2.4 ท่านปฏิบัติงานในตำแหน่งอสม.เป็นระยะเวลา.....ปี
  - 2.5 ท่านได้รับรายได้การเป็นอสม. เพียงพอหรือไม่อย่างไรและรายได้ครอบครัวต่อเดือน
  - 2.6 ท่านได้รับสวัสดิการที่ได้เพียงพอหรือไม่อย่างไร
  - 2.7 ท่านได้รับขวัญกำลังใจต่อไปนี้ จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขบ้างหรือไม่
    - การเยี่ยมเยียนเมื่อเจ็บป่วย
    - ยกย่องผลงานที่ประสบความสำเร็จต่อสาธารณสุขชน
  - 2.8 ท่านได้รับการคัดเลือกเข้ามาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยวิธีใด
  - 2.9 ท่านได้พูดคุยแนะนำให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างไรบ้าง
  - 2.10 ท่านนำความรู้ด้านสาธารณสุข ออกเผยแพร่อย่างไรบ้าง
  - 2.11 ท่านร่วมมือกับผู้นำชุมชนจัดทำกิจกรรมเป็นตัวอย่างแก่ประชาชนในชุมชนอย่างไร
  - 2.12 ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประชุมแก้ไขปัญหาโรคติดต่อในชุมชนอย่างไร
  - 2.13 ท่านทำหน้าที่ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาท่านได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการปฏิบัติงานในหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด
    - 2.14 ท่านทำหน้าที่ประสานงานกับเครือข่ายสุขภาพในชุมชน เช่น อบต. ผู้นำชุมชน วัด โรงเรียน สถานีนอนามัยหรือไม่อย่างไร
    - 2.15 ท่านมีวิธีการอย่างไร ในการถ่ายทอดความรู้ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาลและด้านการฟื้นฟู

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นายไกรวัล ขวัญอ่อน
ที่อยู่ 4/1 หมู่ที่ 9 ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2552

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต
สาขาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์อุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

พ.ศ. 2557

ศึกษาต่อระดับปริญญา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
คณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชาประกอบการ
มหาวิทยาลัยศิลปากร

